

KAJ KULTURA PRAZNUJE? VLOGA SLOVENSKE LJUBITELJSKE KULTURE

Zbornik referatov in razprav, št. 1/2014

KAJ KULTURA PRAZNUJE? VLOGA SLOVENSKE LJUBITELJSKE KULTURE

Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 1/2014

Zbornik uredila: mag. Damijana Zelnik

Urednica publikacij: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Izdal in založil: Državni svet Republike Slovenije, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

Oblikovanje: Tiskarna in knjigoveznica Radovljica, d. o. o.,

Naklada: e-zbornik

april 2014

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

379.82(497.4)(082)(0.034.2)

KAJ kultura praznuje? [Elektronski vir] : vloga slovenske ljubiteljske kulture / [zbornik uredila Damijana Zelnik]. - El. knjiga. - Ljubljana : Državni svet Republike Slovenije, 2014. - (Zbornik referatov in razprav / Državni svet Republike Slovenije ; 2014, št. 1)

ISBN 978-961-6453-49-3 (pdf)

1. Zelnik, Damijana

273453568

KAJ KULTURA PRAZNUJE?

Vloga slovenske ljubiteljske kulture

7. februar 2014

Organizatorji: Državni svet Republike Slovenije, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti in Zveza kulturnih društev Slovenije.

Posvet je povezoval dr. Zoran Božič, predsednik Komisije Državnega sveta Republike Slovenije za kulturo, znanost, šolstvo in šport.

Uvodna nagovora:

- Mitja Bervar, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije
- dr. Aleš Črnič, državni sekretar, Ministrstvo Republike Slovenije za kulturo

Referati:

- mag. Igor Teršar, direktor Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti
- prof. Miran Zupanič, predsednik Nacionalnega sveta RS za kulturo
- mag. Jože Osterman, predsednik Zveze kulturnih društev Slovenije
- Alenka Bole Vrabc, univ. dipl. dramska igralka in književna prevajalka
- Marjeta Pečarič, pomočnica direktorja Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti za projektne naloge
- mag. Lilijana Kozlovič, predsednica Zveze kulturnih društev Koper
- Tomaž Simetinger, umetniški vodja Akademske folklorne skupine France Marolt
- Mirče Ivanovski, predsednik Makedonskega kulturnega društva Makedonija
- Maja Papič, sekretarka Zveze kulturnih društev Ljubljana

VSEBINA

Mitja Bervar

Uvodni nagovor

Dr. Aleš Črnič

Uvodni nagovor

Mag. Igor Teršar

Ljubiteljska kultura pred novimi izzivi

Prof. Miran Zupanič

Kultura kot temelj slovenstva?

Mag. Jože Osterman

Za boljše in preglednejšo organiziranost, za hitrejši razvoj!

Alenka Bole Vrabec

V soglasju - vse generacije!

Marjeta Pečarič

Kulturna vzgoja in projekt kulturna šola

Mag. Lilijana Kozlovič

Družbena vloga ljubiteljske kulture in zveze kulturnih društev

Tomaž Simetinger

O poziciji reprezentativnih društev ljubiteljske kulture

Mirče Ivanovski in Jelica Porenta

Delovanje Makedonskega kulturnega društva Makedonija Ljubljana in komuniciranje z javnostmi

Maja Papič

O nekaterih paradoksih pri uveljavljanju avtorskega nadomestila za ljubiteljska kulturna društva

RAZPRAVA

Ivanka MULEC PLOJ, Glasbena matica Ljubljana

Lada ZEJ, Zveza društev upokojencev Slovenije

Nataša PETROVIČ, Zveze kulturnih društev Ptuj

Dražen JELAVIĆ, glavni tajnik Hrvatskega sabora kulture

Mitja BERVAR, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije

Dr. Zoran BOŽIČ, predsednik Komisije Državnega sveta Republike Slovenije za kulturo, znanost, šolstvo in šport

DOKUMENTI

Poslanica Glasbene matice Ljubljana ob slovenskem kulturnem prazniku

Stališča in ugotovitve

Sporazum o zavezništvu za kulturo med Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti,
Zvezo kulturnih društev Slovenije in Državnim svetom Republike Slovenije

Mitja BERVAR

UVODNI NAGOVOR

Ljubiteljska kultura živi s Slovenci že od nekdaj, društvena ljubiteljska kultura kot bolj organizirana oblika pa že skoraj celo stoletje. Kultura in kulturna društva so gradila temelje državnosti v prelomnih letih 1848, 1918, 1941 in 1991. Nismo imeli države, zato so državotvorno vlogo prevzemali tudi številni ljubiteljski kulturniki. Sedaj državo imamo, sprašujemo pa se o vlogi kulture. Delež proračuna za ljubiteljsko kulturo se vztrajno niža, trenutne razmere pa tudi ne prispevajo k izboljšanju njenega položaja.

Pa vendar se je ljubiteljska kultura v kriznih razmerah že večkrat izkazala kot generator upanja in samozavesti ljudi. Tistih, ki se z njo ukvarjajo, je v Sloveniji ta hip več kot 100.000, združujejo pa se v približno 5.000 društvih. Na leto pripravijo 16.000 prireditev in privabijo pol milijona obiskovalcev. Ljubiteljska kultura je zlasti na lokalni ravni generator pozitivnih idej, motor ustvarjalnega druženja ter medgeneracijskega sodelovanja. Posebej naj poudarim, da je ljubiteljska kultura ključni mehanizem, ki učinkovito ohranja slovensko kulturo med našimi zamejci in izseljenci. Vsekakor je to družbeni kapital, ki povečuje kakovost življenja v celotni skupnosti. To je tista prava dodana vrednost, ki se je ne da izmeriti v denarju.

Ljubiteljska kultura je ožilje, ki napaja celotno narodovo telo, ga oskrbuje z energijo in mu daje moč. Iz tega vira črpajo tudi vsi vrhunski umetniki, zato se ljubiteljska in profesionalna kultura nikakor ne izključujeta, temveč se dopolnjujeta in imata sinergijski učinek, zato vselej hodita z roko v roki. Zgodovinsko gledano je bila mreža društev po Sloveniji pomembna platforma za izgradnjo profesionalnih umetniških in kulturnih ustanov, ljubiteljska kultura pa ostaja nepogrešljiva valilnica vrhunskih kulturnikov in umetnikov.

Za kulturo - naj bo ta profesionalna ali ljubiteljska - stoji množica posameznikov, ki gradijo kulturno omrežje. V teh dneh, ko podeljujemo priznanja za posebne dosežke na področju kulture, praviloma ne vidimo številnih posameznikov, ki so leta in leta motor in gibalno kulturnega in društvenega življenja na vseh ravneh. Menim, da bi bil končno že čas, da prestižno priznanje - Prešernovo nagrado oziroma priznanje - prejme tudi kdo izmed zaslužnih promotorjev kulture za svoj neprecenljiv prispevek. Za to se bomo Državnem svetu še posebej zavzemali.

Ljubiteljsko kulturo smo v preteklosti prevečkrat obravnavali kot nekaj samoumevnega, vendar ni povsem tako. Določen pozitiven premik je bil narejen s tem, da je ljubiteljska kultura v *Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017* končno prepoznana kot javna dobrina. V NPK je med drugim poudarjeno, da ljubiteljska kulturna sfera ohranja nesnovno kulturno dediščino, pomembna pa je tudi njena izobraževalna funkcija.

V Državnem svetu smo naredili korak naprej, saj bomo skupaj z Javnim skladom RS in Zvezo kulturnih društev Slovenije podpisali sporazum in se zavezali, da bomo ljubiteljski kulturi pomagali k statusu, kot ji pripada. Eden od pomembnih ciljev je tudi oblikovanje posebnega zakona o ljubiteljski kulturi, saj smo prepričani, da si ga ljubiteljska kultura zasluži. Lokalnim skupnostim in državi bi omogočil lažje urejanje razmerij. Trenutno organiziranje ljubiteljske kulture ureja Zakon o društvih, ki pa skrbi tudi za vsa ostala društva, kot so gasilsko, športno, upokojsko, ... Prepričani smo, da si ljubiteljska kultura zasluži posebno zakonsko obravnavo.

UVODNI NAGOVOR

Ljubiteljska kultura ima na Slovenskem močno razvit in značilen profil, je prepoznaven del naše identitete. Že pogled v čas pred drugo svetovno vojno razkrije, da je njen razvoj povezan s pomembnimi družbenimi premiki. Tedanja kulturna društva so se kot nosilci kulturnega in družbenega življenja širila ravno zaradi vse večje pismenosti, enakopravnejšega položaja žensk in politične pluralizacije. Postavila so temelje marsikateri profesionalni instituciji, naj omenim le gledališči v Kranju in Celju, po zaslugi ljubiteljskega udejstvovanja je nekaj desetletij do ponovne profesionalizacije preživelo tudi ptujsko gledališče. Na podlagi društev je bila med drugim zgrajena tudi današnja knjižnična mreža, ki velja za eno najbolj izpopolnjenih in najbolj delujočih na področju kulture.

Vendar ljubiteljska kultura ni zgolj nekakšna odskočna deska za skok v profesionalne vode, je več kot to. V *Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017* smo vsako od poglavij, namenjeno posameznemu področju, opremili s sloganom. V poglavju o ljubiteljski kulturni dejavnosti smo tako zapisali: *Ljubiteljska kultura - možnost vključevanja vsakogar v kulturno ustvarjanje na celotnem slovenskem kulturnem prostoru*. Če so naši nameni okrepiti dostopnost kulture slehernemu posamezniku iskreni, potem moramo priznati, da je v tem segmentu ravno slovenska ljubiteljska kulturna dejavnost eden najmočnejših adutov, in to po obeh plateh medalje. Na tem področju se skozi aktivno članstvo udejstvuje kar 100.000 posameznikov, ki na svoje prireditve letno privabijo več kot dva milijona obiskovalcev!

Pomembno je, da se o slovenski ljubiteljski kulturi pogovarjamo na najvišji ravni, zato toplo pozdravljam odločitev Državnega sveta za organizacijo posveta. Na Ministrstvu za kulturo si v tem mandatu prizadevamo okrepiti dialog s civilno družbo, z lastno organizacijo aktivno spodbujamo javne razprave in se ob njih učimo, zato bodo zaključki s posveta dragoceno napotilo za razmislek o tem, kako uspešni smo bili pri orisu stanja in dogajanja na tem področju v *Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017*, za razmislek o tem, kje je prostor za morebitne izboljšave in kako ob sodelovanju z Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti doseči kar najboljše sinergične učinke. Ali z drugimi besedami, kako še naprej podpirati in spodbujati kulturno udejstvovanje, s tem pa človeško ustvarjalnost. Kot je že pred časom odločno opozoril slovenski pionir raziskovanja ustvarjalnosti Anton Trstenjak, danes majhen narod je ustvarjalen narod ali pa izgine.

Mag. Igor TERŠAR

LJUBITELJSKA KULTURA PRED NOVIMI IZZIVI

Danes smo se zbrali, da bi dan pred kulturnim praznikom opozorili na velik pomen ljubiteljske kulture, na kateri je utemeljen velik del naše identitete in družbe, usodno pa je tudi povezana s prihodnjim razvojem naše družbe. Skušali bomo pojasniti, kaj se ta trenutek dogaja z ljubiteljsko kulturo, kako nanjo vplivata finančna kriza in krčenje nacionalnega proračuna in kje je potemtakem njena prihodnost. Res je, da sloni velik del ljubiteljske kulture na entuziazmu in prostovoljnem delu mnogih posameznikov, vendar ti dve vrlini žal nista dovolj za njeno preživetje, kaj šele razvoj. Kultura je bila od nekdaj zrcalo naše družbe, vitalni del vsakega posameznika, oblika humanejšega načina bivanja in eno ključnih gonil kreativnosti, vse do osamosvojitve pa pogosto tudi kompenzacija za državo in njene institucije.

Ne smemo pozabiti, da so prav iz ljubiteljske kulture v prejšnjem stoletju izšle vse pomembnejše profesionalne kulturne ustanove. Tudi zato je ljubiteljska kultura pri nas še vedno tako množična, dobro organizirana in izjemno kakovostna, kar nam priznavajo povsod po svetu. Iz ljubiteljev pogosto nastajajo naši najvidnejši profesionalci. Mnogi danes uveljavljeni igralci, filmarji, sodobni plesalci, glasbeniki in pisatelji so svojo umetniško pot začeli pod okriljem kulturnih društev in Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti (JSKD).

Kultura mora zato ostati prostor, kjer ni izključevanja in omalovaževanja. Nasprotno. Ponosni smo lahko, da se pri nas z ljubiteljsko kulturo aktivno ukvarja okrog 100.000 odraslih posameznikov v 5.000 registriranih kulturnih društvih. To je evropski unikum in velika prednost. Znano je, da je ljubiteljska kultura tesno povezana s socialnim vključevanjem, aktivnim sodelovanjem ljudi v kulturnem življenju, medgeneracijskim povezovanjem in z večjo dostopnostjo kulturnih vsebin. Poleg tega je pomembna platforma za kulturno vzgojo mladih in razvoj občinstev, kar v preprostem jeziku pomeni, da so ljubitelji pogosti konzumenti profesionalnih kulturnih vsebin in bi jih morala biti vesela vsaka država, ki kaj da na umetnost in kulturo.

Veliko bi lahko še govoril o pozitivnih platih ljubiteljske kulture. Lahko bi izpostavil, da so ljudje, ki se ukvarjajo s kulturo, bolj zdravi in zadovoljni, da ukvarjanje s kulturo senzibilizira družbo in jo bolj odpira za nove ideje in poti, da spodbuja vseživljenjsko učenje. Lahko bi poudaril, da je ljubiteljska kultura povezana z mobilnostjo posameznikov, da spodbuja povezovanje, sodelovanje in odkrivanje novih svetov. Kultura ima namreč izjemen razvojni potencial in lahko ugodno vpliva na vsa področja razvoja sodobne družbe, tudi na razvoj gospodarstva in ustvarjanje novih delovnih mest.

Preden se posvetim starim in novim načrtom, ki nas čakajo v prihodnje, naj rečem le še, da je kultura tista sestavina naše družbe, ki povezuje in krepi medsebojno zaupanje, pri čemer ima prav ljubiteljska kultura največ zaslug za ohranjanje dobrih odnosov in spoštovanja med ljudmi.

JSKD že več kot petnajst let spodbuja razvoj ljubiteljskih kulturnih dejavnosti in vesplošno ustvarjalnost. S svojimi 59 območnimi izpostavami v vseh predelih Slovenije in zamejstvu skrbi za čim širšo dostopnost tovrstne kulturne produkcije ter s tem za

enakomernejši regionalni razvoj. Sklad je nacionalna ustanova, ki s svojim strokovnim kadrom in priznanimi zunanjimi sodelavci ter v tesnem sodelovanju z društvi, zvezami in vsemi slovenskimi občinami zagotavlja optimalne pogoje za razvoj različnih kulturno umetniških področij, pri čemer nudi ljubiteljskim kulturnim skupinam in posameznikom finančno in strokovno podporo v najširšem smislu, od izobraževanj, selekcij, svetovanj do izdajanja strokovne literature.

V nekaterih predelih Slovenije je sklad edini sistemsko organiziran ponudnik kulturnih vsebin, kar priča o njegovi nepogrešljivi vlogi pri ohranjanju kulturnega življenja v določenih okoljih. Da bi ustvarjalci nadgrajevali svoje znanje in ga plemenitili ter pridobivali nove izkušnje in se predstavili kulture željnemu občinstvu doma in v tujini, pripravi sklad letno več kot 400 izobraževanj in 2.500 prireditvev po vsej Sloveniji. Izobraževanj se udeleži več kot 11.000 ljudi, prireditve pa obišče več kot pol milijona obiskovalcev. Da bi videli celotno sliko, moramo k tej številki prišteti še 16.000 prireditvev, ki jih letno pripravijo kulturna društva in njihove zveze.

JSKD temelji na povezovanju, v prvi vrsti na tesnem povezovanju z društvi, Zvezo kulturnih društev Slovenije in vsemi slovenskimi občinami, nato pa še z vsemi možnimi kulturnimi, izobraževalnimi in gospodarskimi deležniki v našem okolju, zato si bo sklad prizadeval za širok dialog pri načrtovanju lokalnih programov kulture na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti. Z novim *Zakonom o uresničevanju javnega interesa za kulturo* postajajo lokalni programi obveznost občin. Naša prisotnost v lokalnih okoljih je izjemno pomembna, saj je sklad marsikje edini ponudnik kulturnih vsebin. Naša osrednja naloga bo še bolj utrditi partnerstva z lokalnimi skupnostmi in zagotoviti ljubiteljski kulturi tudi od lokalnih oblasti ustrezna finančna sredstva, saj nam v nasprotnem primeru lahko društvena mreža začne razpadati.

V JSKD se dobro zavedamo pomena in vpliva evropskih standardov in novih pristopov, zato se bomo tudi poslej ozirali čez državne meje. V prvi vrsti seveda k svojim rojakom zamejcem, s katerimi od nekdaj odlično sodelujemo in kjer v zadnjem obdobju ustanovljamo nove informacijske točke; lanskega novembra (2013) smo jo ustanovili v Monoštru v Porabju. Svojo priložnost med drugim vidimo tudi v evropskih strukturnih skladih (regionalnem, kohezijskem in socialnem) ter v novem programu Evropske unije za kulturo *Kreativna Evropa*, ki ga je lani sprejel Evropski parlament. Velika priložnost za ljubiteljsko kulturo kot ene od nosilcev ohranjanja kulturne dediščine je tudi razvoj kulturnega turizma. Turizem je v zadnjih nekaj letih obravnavan kot ena najuspešnejših panog svetovnega gospodarstva in je eden temeljnih faktorjev ekonomskega razvoja, pri čemer kultura predstavlja enega pomembnejših elementov turistične ponudbe. Idej za razvoj ljubiteljske kulture je veliko, tudi volje in navdiha nam ne manjka. Vprašanje je le, kako ohraniti vso to razvejanost in kakovost, po katerih slovimo v svetu, ko pa se delež javnih sredstev za ta namen iz leta v leto niža.

Na JSKD pripravljamo nov strateški načrt za naslednje štiriletno obdobje, v okviru katerega si bomo kljub zategovanju pasu prizadevali ohraniti vse ključne projekte in v sodelovanju z drugimi deležniki razvijali nove. Eden teh je že *Teden ljubiteljske kulture*. Sklad in s tem ljubiteljska kultura sta vključena v program *Jamstva za mlade*. 2014 in 2015 bomo tako usposobili 120 mladih med 15. in 29. letom, in sicer s teoretičnimi in praktičnimi usposabljanji za delo v kulturi tudi v kulturnih društvih. Program bo regionalno razpršen, z območnimi izpostavami, zvezami kulturnih društev ter društvi samimi.

Vlada Republike Slovenije bo skladu iz evropskih sredstev za ta namen 2014 namenila 400.000 evrov in 2015 400.000 evrov. Sklad bo programe usposabljanja v okviru *Jamstva za mlade* izvajal tudi v povezavi z društvi, zvezami in šolami in z našim novim študijskim centrom. Operativni program bomo pripravili v najkrajšem možnem času.

S študijskim centrom, ki ga formalno ustanovljamo na podlagi sprejetega *Nacionalnega programa kulture 2014–2017*, bomo v prihodnji sezoni pripravili programe, ki bodo udeležencem omogočili študij določenih modulov. Gre za pridobivanje znanja, praktičnih izkušenj in dvig motivacije ter za nov celovit pristop sklada k izobraževanju. Študijski center bo omogočal kontinuirano delo in izobraževanje se ne bo več izvajalo zgolj v obliki krajših seminarjev ob koncih tedna. S tem bomo zagotovili ustrezno izobraženost kadrov in kontinuiran razvoj dejavnosti. Center bo s svojimi izobraževalnimi vsebinami in (v prihodnosti) tudi štipendijami omogočal mladim uveljavitev na področju kulturne ustvarjalnosti, hkrati pa bo skrbel za razvoj ustrezno usposobljenih mentorjev. Študijski center se bo navezoval tudi na vrhunske skupine, ki bodo lahko v okviru svojega delovanja in programov usposabljale nove mentorje, organizatorje in raziskovalce.

Na operativni ravni bo sklad tudi v prihodnje sodeloval pri pripravi različnih medresorskih projektov, kot so *Kulturni bazar*, posveti za ravnatelje šol, *Festival za tretje življenjsko obdobje* in podobno, prav tako bo nadaljeval s promocijskimi aktivnostmi in aktivnostmi informiranja javnosti. Sklad je resnično velika ustanova, ne po številu zaposlenih, temveč po številu in razvejanosti projektov. Ob tem želim izreči tudi zahvalo sodelavcem na centralni službi in območnih izpostavah. Brez skupnega dela in sodelovanja tudi sklad ne bi imel uspehov. Kot direktor si želim, da bi bilo tudi v prihodnje tako.

Želim poudariti, da je vpliv ljubiteljske kulture na življenja ljudi in stanje duha te družbe zelo velik in vselej pozitiven, zato je izjemno pomembno, da ne izgubimo te plati družbenega življenja, saj se bo družba sicer še hitreje atomizirala in razkrojila. V kriznih razmerah moramo dodatno paziti, da nam mreža ljubiteljske kulture, ki je rezultat prizadevanj mnogih rodov, ne razpade, saj se lahko zelo hitro najdemo v kulturni revščini, ki ni nič manj boleča od socialne.

In še to. Jasno sporočilo Evrope je, da kultura ni samo strošek, ampak dobrina, ki na različnih ravneh generira dobiček.

KULTURA KOT TEMELJ SLOVENSTVA?

Govoriti o kulturi v času, ko niso le drevesa, ampak tudi srca okovana v led, je enako pomembno, kot vztrajno ponavljati zarotitvene reke, ki jim nihče več ne verjame. Naše obstajanje je magična skrivnost. Naša zavest izgublja zmožnost dojemati to skrivnost v njeni polnosti. Umetnost seka v otopelost vrzeli, skozi katere slutimo skrivnosti svojega obstajanja. Kulturo enačimo s stanjem duha človeške skupnosti v nekem trenutku. Vemo, da se kultura pripadnikov istega verskega, jezikovnega ali ozemeljskega kroga vseskozi spreminja sama od sebe. Različne kulture prehajajo ena v drugo in se vzajemno preoblikujejo.

To, kar pa zdaj prihaja nad nas, ni pohod novega duhovnega vzorca, ampak praznine v vsem, kar presega stanje zavesti, ki ga ubesedimo kot "konzumerizem".

Bo to stanje osvobajajoče se ali pokorjene zavesti?

Bo to nova oblika totalitarizma, ki si je preračunljivo nadel prijazen obraz?

Sunzi piše v *Umetnosti vojne*: "Vrhunska odlika ni zmagati v vsaki bitki, temveč poraziti sovražnika brez boja." (prevedla Irena Duša Draž)

Smo mi sovražniki tistih, ki v tem boju zmagujejo?

Smo del procesa, v katerem brez boja postajamo poraženci?

Poraženci, ki so v dveh desetletjih zapravili priložnost za napredek, ki ga narodu prinaša lastna država.

Ob premieri *Kralja na Betajnovi* se mi je ob koncu zdelo, da me z odra gledajo obrazi domačega nacizma. Njegov pripadnik pristaja na popoln moralni padec svojega vodje in to zato, ker ne more izstopiti iz svoje hlapčevske držbe. Celotno vodja v odločilnem trenutku poudarjeno zakoleba k obratu v moralo, a ga nihče drug kot sam sodnik ne vrne na krvavi prestol. Natura klečeplazca je tista, ki terja ta sprevržen red.

Če sledimo temu spoznanju, so premierni in vsi drugi oblastniki lahko mirni. Kolektiv jih potrebuje, pa čeprav za ceno izgube temeljnih moralnih in socialnih vrednot. A v tem miru je sled nemira. Spoznanje, da umetnik vidi vrednostni "salto mortale" kolektiva, jemlje temu miru dobršen del njegove pomirjujoče dokončnosti. Če je to, kar slutim, v svetišču naše dramske umetnosti živa resničnost slovenstva, potem je premierna oblast videla podobo totalitarizma, ki bo nastopil, če ne pride do moralne preobrazbe celotnega družbenega prostora.

Davno nazaj je naš rojak s konjem osemnajst dni nenehno bežal pred zaporom, ki ga je čakal v domači deželi. Prišel je na sever v kraje, kjer niso razumeli njegovega jezika. Ovedel se je svoje drugačnosti, enkratnosti in sebe kot eno od pojavnosti boga. Ker je bil duhovnik, se je odločil, da bo v jeziku svojega ljudstva napisal katekizem in mu priložil abecednik, iz katerega se bodo ljudje sami učili brati. To sta bili prvi knjigi njegovega neukega ljudstva. Ne vemo, na koga je računal, da bo rojakom doma razložil pomen črt na papirju. Najbrž na ljudi

istega jezika, ki so znali brati in so lahko učili nepismene. In računal je morda tudi na tuje, največ nemško govoreče, ki bi bili pripravljene svojim sosedom razložiti namen in pomen teh znakov. Iz tega lahko vsaj hipotetično sklenemo, da so nas tudi nemško govoreči prebivalci te dežele učili brati v slovenskem jeziku.

To navajam kot primer pozitivnega kulturnega stika. Ta je lahko tudi popolnoma nasproten, spomnimo se obdobja rastočega nacionalizma in na koncu nacizma. Te pošastne, vseobsežne in smrtonosne oblasti nad pokornimi in poenotenimi množicami, iz katerih mora biti iztrebljen vsak, ki je neenak.

Ta, ki nas je prvi klical "lubi Slovenci", "muji lubi Slovenci", "muji lubi bratje inu Slovenci", je s to ljubeznijo gradil duhovne temelje skupnosti, katere del smo danes tudi mi. To delo mu je prinašalo prej stroške in sitnosti kot materialne koristi, zato bi lahko rekli, da je bil poleg vsega drugega tudi naš prvi ljubiteljski kulturnik. Verjetno ni med nami nikogar, ki ne bi vedel, kako mu je bilo ime.

To, kar se mora danes vprašati vsak od nas, poklicni ali ljubiteljski ustvarjalec, je, ali ni že skrajni čas, da slovensko pamet odločneje opozorimo na ožjenje in poplitvenje zavesti, ki jo prinašajo prevladujoče družbene prakse? Ali ni že skrajni čas, da odločneje opozorimo na priložnosti, ki jih prinašata umetnost in kultura, dva izraza stvarniške moči, ki nam je dana, in s katero lahko spreminjamo svet?

ZA BOLJŠO IN PREGLEDNEJŠO ORGANIZIRANOST, ZA HITREJŠI RAZVOJ!

Ne gre za resignacijo, marveč za kritiko nekega razvoja, ki si pravzaprav ne zasluži take označitve in ki nas je pripeljal v nezavidljiv položaj ter na obrobje potisnil marsikatero vrednoto, na kateri je gradila svoj delež v družbi prav kultura. A razočaranja, ki so marsikdaj zelo upravičena, ne smejo voditi v resignacijo in malodušje. Ravno nasprotno. V precej opustošeni družbeni stvarnosti imajo ravno duhovna področja, med katerimi zavzemata eminentno mesto prav umetnost in kultura, sposobnost obnovitve tistih najbolj vitalnih energij, ki osmišljajo eksistenco neke narodne skupnosti.

Tudi ljubiteljska kultura, to eno najzanimivejših kulturnih gibanj, ki je prav pri Slovencih povezano z oblikovanjem prvih političnih zahtev nekega naroda, zelo pomembno, celo bistveno, tudi v današnji Sloveniji sooblikuje podobo slovenske kulture. Gre za solidno organiziran sistem, ki zajema okrog 5.000 "produksijskih enot", torej nekakšnih ustvarjalnih jeder, ki vsako posebej v skladu s svojimi ustvarjalnimi in materialnimi možnostmi dodaja svoj del programa v mozaik slovenske kulture. Časi in percepcija umetnosti so se seveda od prvih začetkov narodnih kulturnih društev v drugi polovici 19. stoletja izredno spremenili, navezanost Slovencev na kulturna društva pa niti ne. Ta številčno izjemno močna ustvarjalna skupnost tudi danes prispeva velik delež k slovenskemu kulturnemu delovanju, ob boljši organiziranosti pa bi ga lahko še bistveno več. Prav v tem, da se bolje organiziramo, celotnemu področju omogočimo boljše delovne pogoje, zlasti najboljšim pa tudi sistematično in učinkovito udeležbo v izvajanju najkakovostnejših kulturnih programov v državi, vidimo smisel, da bi nekatera področja in naloge v ljubiteljski kulturi opredelili tudi na zakonodajni ravni. Ni mogoče prezreti dejstva, da je kultura preveč resna in zahtevna tema, s katero se - če jo hočemo izvajati vsaj zadovoljivo kakovostno - ni mogoče ukvarjati zgolj kot z nezahtevno zabavo brez dodatnega izobraževanja, usposabljanja in pomoči strokovnjakov, ker rezultata ne bo. Z obvezujočo zakonsko regulacijo osnov, ki jih lahko zahtevamo od asociacij, v katere so se ljudje združili zato, da oblikujejo in ustvarjajo, izvajajo ali posredujejo kulturne programe, ki so v načelu vsi v javnem interesu, bi lahko dvignili motivacijo za kakovostno delo, zaradi katerega se ta društva lahko pojavljajo kot kandidati za financiranje svojih programov iz javnih sredstev.

V skladu s tem bi bilo v zakonodaji smiselno:

1. opredeliti področje ljubiteljske kulturne dejavnosti kot načrtno, kontinuirano, množično (in odprto) organizirano kulturno dejavnost, ki praviloma poteka na nepoklicen način na vseh področjih umetniške in kulturne ustvarjalnosti, varovanja kulturne dediščine in (tudi) posredovanja kulturnih vsebin in je kot taka v javnem interesu;
2. opredeliti ljudsko kulturo kot živo oz. nesnovni del kulturne dediščine, ki se simultano odvija kot spontana ustvarjalnost (tvornost) posameznikov in skupin, pri čemer so zanjo merila avtentičnost, ogroženost, ohranjenost in redkost. Ljudska kultura je prav tako v javnem interesu. Pojem "ljudska kultura", o kateremu je bilo precej polemičnih diskusij, predlagamo le pogojno;

-
3. opredeliti ljubiteljsko kulturno društvo kot izvajalca kontinuirane in sistematične kulturne tvornosti z jasnimi atributi društvenega (povezovalnega) delovanja na nepoklicni in neprofitni osnovi v čim bolj interdisciplinarnih (sekcijskih) oblikah;
 4. opredeliti sistem sodelovanja z državnimi ustanovami (predvsem JSKD) in vzpostaviti javno evidenco ljubiteljskih kulturnih društev, ki je temeljno orodje uveljavljanja celovite kulturne politike na tem področju. Javna evidenca se zaradi specifičnih zahtev seveda razlikuje od registra društev pri upravnih enotah oz. na pristojnem ministrstvu;
 5. vzpostaviti evalvacijo programov in določiti izvajalce najvišje kakovosti; na tej osnovi vzpostaviti direkten dostop do nekaterih državnih oblik financiranja (umetniški vodja, mednarodni programi, pravica do boljših pogojev dela, prostorov in podobno);
 6. opredeliti bolj obvezujoče razmerje do lokalnih skupnosti in obveznosti lokalnih skupnosti glede na kriterije o ustanavljanju občin in oblikovanju lokalnih kulturnih programov;
 7. izenačiti pristop države in lokalnih skupnosti do vrednotenja kulturnih programov, ki jih izvajajo ljubiteljska kulturna društva;
 8. povezati in uskladiti programe ljubiteljske kulture v zvezah društev, ki se organizirajo z namenom, da se teritorialno smiselno prilagajajo organiziranosti lokalne samouprave oz. države, ter v zvezi s tem opredeliti odgovornost društev in zvez za zagotavljanje kakovosti programov ljubiteljskih kulturnih društev;
 9. urediti status vrhunskosti posameznih izvajalcev (pogojno) in pridobiti prednost pri razpisih pri pridobivanju javnih sredstev;
 10. opredeliti kriterije za financiranje vrhunskih ljubiteljskih kulturnih programov;
 11. opredeliti kriterije za delo, pristojnosti društev, zvez, njihovo razmerje do JSKD, nadzor statutarnega delovanja, ocenjevanje programskega delovanja;
 12. urediti področje strokovnega izobraževanja (shema internega izobraževanja mentorjev, umetniških vodij in dopolnilnega izobraževanja, sistem spričeval oz. diplom).

V SOGLASJU - VSE GENERACIJE!

Čas, ki ga živimo, ljubiteljski kulturi ni prijazen. Grenko je spoznanje, da ima še vedno prav veliki gledališki satirik in družbeni kritik, Irec George Bernard Shaw, ki je v svojih delih pred več kot osemdesetimi leti zapisal: "Najhujše zlo, ki ga lahko prizadenemo soljudem, ni to, da jih sovražimo, ampak to, da smo do njih ravnodušni!" To je največja nečloveškost.

Ta nečloveškost se zdaj zajeda v vse pore našega življenja, tudi v življenje kulturnih društev. Morda koga veseli, da nekatera društva umirajo, da zamira njihova dejavnost, da se večajo prepadi med posamičnimi generacijami. Seniorji se poslavljajo, mladih, ki se še vključujejo, je iz upravičenih vzrokov premalo. Mreža, v katero so se prej nizali uspehi kot goli vseh tistih, ki so igrali, prepevali, risali, fotografirali, plesali, pisali, je natrgana. Tudi malodušja je nemalo, in to upravičeno. In naricanje, to smo imeli, to smo počeli, joj, kako je bilo lepo, ... ne pomaga. »Bilo je nekoč« je nemogoče prevesti v "zdaj je". Se je treba prepustiti toku in izginiti v brzicah? Čeprav je tok razmer še tako neusmiljen, sem prepričana, da mu bo slovenska ljubiteljska kultura kljubovala. Vsemu navkljub je odprta tistim vrednotam, ki so bile nekoč cenjene, črpa iz tradicije, obenem pa je krepko naravnana v svet, kjer si je ustvarila sloves in žanje spoštovanje, bolj kot doma. Za to potrebuje moč, da zdrži in si odtrga pravičen kos finančnega kruha. To pomeni, da mora delo v kulturnih društvih privlačiti in spodbujati vse generacije, da je odprto za nove tokove, nova doživetja, da je poživljajoči sok, ki ga prinaša mladost v vseh oblikah, ter da so njeni nastopi podobni prazniku, v katerih občinstvo uživa. V tej kontinuiteti, vzdržljivosti in povezovanju generacij je in bo njena moč.

France Prešeren je v *Elegiji svojim rojakom* zapisal:

Krajnc, ti le dobička išeš,
bratov svojih ni ti mar,
kar ti bereš, kar ti pišeš,
more dati gótov d'nar!

Kar ni tuje, zaničuješ,
starih šeg se zgublja sled,
pevcov svojih ne spoštuješ,
za dežele čast si led! -

Tiho pesem! - bolečine
ne razglašaj naših ran,
če nečast te naša gine,
dómu, Kranjc moj, zvest postan'!

Zvestoba, ki si je pesnik želi, je tudi dolga in žlahtna zvestoba slovenski ljubiteljski kulturi.

KULTURNA VZGOJA IN PROJEKT KULTURNA ŠOLA

1. UVOD

Delujemo v času in prostoru, kjer se življenjska doba podaljšuje in se v interakciji - prvič v zgodovini - srečujejo štiri generacije. Živimo dlje in pojavljajo se nove oblike medgeneracijskih socialnih omrežij. Vprašanje je, ali znamo poiskati in izkoristiti prednosti teh novih povezav ter zagotoviti pretok znanj in izkušenj ter predvsem, kaj storiti, da bo življenje vseh akterjev bolj kakovostno in bo vseživljenjsko učenje vsem dostopna stalnica, način življenja.

Veliko odgovorov na ta vprašanja ponujata kultura in kulturno-umetnostna vzgoja (KUV). Kulturno-umetnostno vzgojo kot vzgojo za ustvarjalnost slehernega posameznika in razvoj njegovih sposobnosti kot eno izmed temeljnih načel kulturne politike opredeljuje tudi *Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2014–2017* v 7. in 14. poglavju, sprejeta novembra 2013 in javno objavljena na pomenljiv datum - 3. decembra. Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport sta kulturno-umetnostno vzgojo opredelila kot dolgoročni cilj slovenske kulturne politike in izpostavila pomen partnerskega odnosa na tem področju. Pomemben je rezultat sodelovanja, ki ga velja omeniti že v uvodu, saj končno upošteva dolgoletne skladove težnje po uveljavitvi modela, kjer učenec ne bo obravnavan kot pasivni prejemnik kulture, temveč kot aktivni subjekt, ki bo šel skozi obe pomembni fazi kulturno-umetnostne vzgoje - fazi doživljanja bo sledila faza interpretacije: najprej ogled filma, nato aktivna razprava o dogajanju v filmu, o filmskih junakih, akterjih, režiji, scenariju, zvočnih afektih, ... Govorim o učnem načrtu neobveznega izbirnega predmeta umetnost, ki ga je pripravila desetčlanska delovna skupina Zavoda RS za šolstvo, v kateri je sodelovalo kar pet strokovnih svetovalcev JSKD za področje literarne, filmske, folklorne, glasbene, lutkovne, gledališke in plesne dejavnosti. Izbirni predmet, ki se bo začel izvajati v prihodnjem šolskem letu, je konec lanskega leta potrdil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

Zlasti ljubiteljska kultura v Sloveniji je zaradi množičnosti in kakovostne organiziranosti svojevrsten fenomen, v katerega so sistematično vključeni tako otroci in mladi kot tudi njihovi mentorji. Glede na dejstvo o uvedbi novega, sicer na začetku neobveznega izbirnega predmeta umetnost, bodo te vsebine v prihodnje našle mesto tudi v šolskem kurikulumu, kar nas na skladu navdihuje z večjim optimizmom, kot smo ga bili vajeni doslej. Veliko mentorjev in strokovnih vodij, ki delajo z vsemi temi ustvarjalci, je formalno izobraženih strokovnjakov. Vodje skupin, mentorji in člani znanja in kompetence z vseh področij pridobivajo v obsežnih, strokovno zastavljenih programih seminarjev, tečajev in delavnic, ki jih večinoma pripravljamo na Javnem skladu RS za kulturne dejavnosti. Slovenski kulturni prostor pojmuje kot polje odprte komunikacije, sproščene ustvarjalnosti in celovite kulturno-umetniške vzgoje za trajnostni razvoj.

Presek kulturno-umetnostne vzgoje, vseživljenjskega učenja in ljubiteljske kulture zaradi navedenih dejstev v Sloveniji daje rezultate, ki se odražajo v številnih projektih in živahni dejavnosti. Ta kultura, ki druží ljudi, omogoča kakovostno preživljanje prostega časa, širi socialne mreže, nadgrajuje znanje, ponuja nove izkušnje, razvija kreativnost, prek sistemov mentorstev in selektorjev mogoča prenos in ohranjanje znanja, vrednot, tradicije, ... Skratka, igramo pomembno vlogo družbenega integratorja in predstavljamo način življenja. Vse to pa

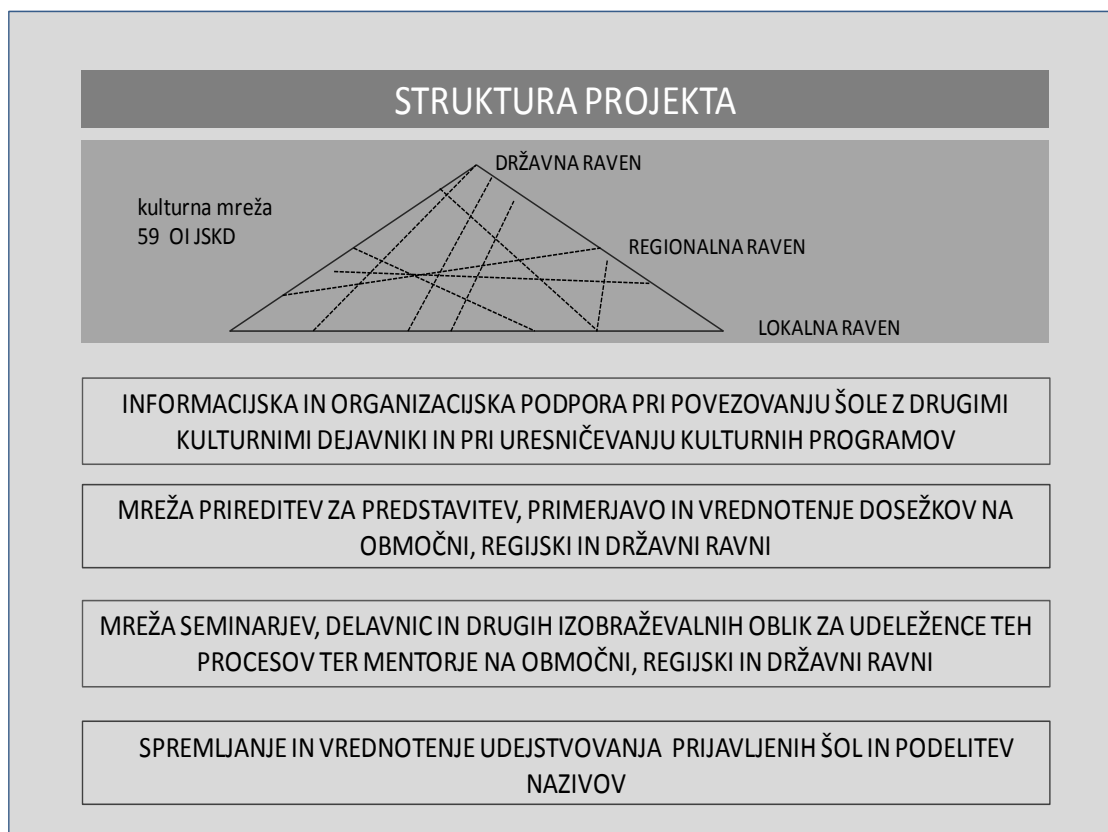
je treba negovati že pri najmlajših, zato JSKD približno polovico vseh svojih izobraževalnih oblik in prireditev s strokovnimi selektorji namenja otrokom in njihovim mentorjem. Ena izmed pomembnih tovrstnih aktivnosti je združena v tako imenovani projekt *Kulturna šola*, ki ga NPK 2014–2017 postavlja na pomembno mesto v poglavju o Kulturno-umetnostni vzgoji.

2. TEMELJNE ZNAČILNOSTI PROJEKTA KULTURNA ŠOLA

Kulturna šola je kompleksen projekt, namenjen občolskim dejavnostim s področja kulture v osnovnih šolah. Ima jasen cilj: dvigniti kakovost in obseg aktivnega kulturnega udejstvovanja učencev in njihovih staršev, starih staršev ter mentorjev v sklopu občolskih dejavnosti, ki niso del šolskega kurikulumu. Temeljni namen je povečati prizadevanja za ustrezno kulturno vzgojo na osnovnih šolah, odkriti mlade ustvarjalce na raznolikih umetnostnih področjih, vrednotiti kakovostne dosežke ter skrbeti za izobraževanje udeležencev in mentorjev kulturnega udejstvovanja. Na ta način se šola organizira kot žarišče kulturnih programov v lokalnih okoljih z namenom promocije ustvarjalnosti, vseživljenjskega učenja in povezovanja. Kulturna šola torej načrtno povezuje kulturno in šolsko sfero, ki sta v procesu kulturne vzgoje in izobraževanja nepogrešljivi partnerici.

2.1. STRUKTURIRANOST PROJEKTA

Projekt *Kulturna šola* se strukturirano odvija na lokalni, regijski in državni ravni prek mreže 59-tih izpostav JSKD po vsej Sloveniji.

1. Informacijska in organizacijska podpora pri povezovanju šole z drugimi kulturnimi dejavniki in pri uresničevanju kulturnih programov

JSKD je prek zaposlenih na območnih izpostavah na voljo osnovnim šolam pri oblikovanju kulturnega življenja na svojem območju. S pretokom informacij, organizacijo specializiranih izobraževanj, prireditvev, izdajanjem publikacij in organizacijo kulturnih dogodkov v šolskih prostorih prepleta ljubiteljsko kulturo in šole ter omogoča dodano vrednost za obe strani.

2. Mreža prireditvev za predstavitev, primerjavo in vrednotenje dosežkov na območni, regijski in državni ravni

Projekt je na prireditveni ravni zasnovan piramidno, kar pomeni, da poteka na treh ravneh, na lokalni, regijski in državni. Sistem piramide omogoča vsem otroškim skupinam ne glede na dejavnost, da svoje delo enkrat letno predstavijo širši publiki in selektorju (lokalna raven je popolnoma odprta za vse, ki želijo sodelovati). Selektor nato izbere najboljše za udeležbo na regijskih prireditvah. Najboljši se promovirajo še na državnih festivalih.

3. Mreža seminarjev, delavnic in drugih izobraževalnih oblik za udeležence teh procesov ter mentorje na območni, regijski in državni ravni

Kulturna šola ima zelo močan izobraževalni predznak za vse udeležence. V pripravo je vloženo veliko energije in strokovnega znanja iz kakovostnih neformalnih izobraževalnih modulov z vrhunskimi mentorji (od enodnevni seminarjev, praktičnih delavnic, tečajev do poletnih taborov in celoletnih šol), ki ponujajo tako osnovna kot nadaljevalna znanja za vse udeležence projekta.

4. Podelitev naziva *Kulturna šola* prek vsakoletnega razpisa

Z razpisom *Kulturna šola* želimo predstaviti najbolj kakovostne dosežke osnovnih šol na področju kulturnih dejavnosti in širšo javnost seznaniti s primeri dobre prakse. Na ta način želimo spodbuditi in ozavestiti šole o kulturnih potencialih in možnostih. Naziv *Kulturna šola* lahko pridobijo osnovne šole, ki imajo po obsegu in kakovosti nadpovprečno razvito kulturno dejavnost ter delujejo kot žarišče kulturnih programov v svojem okolju.

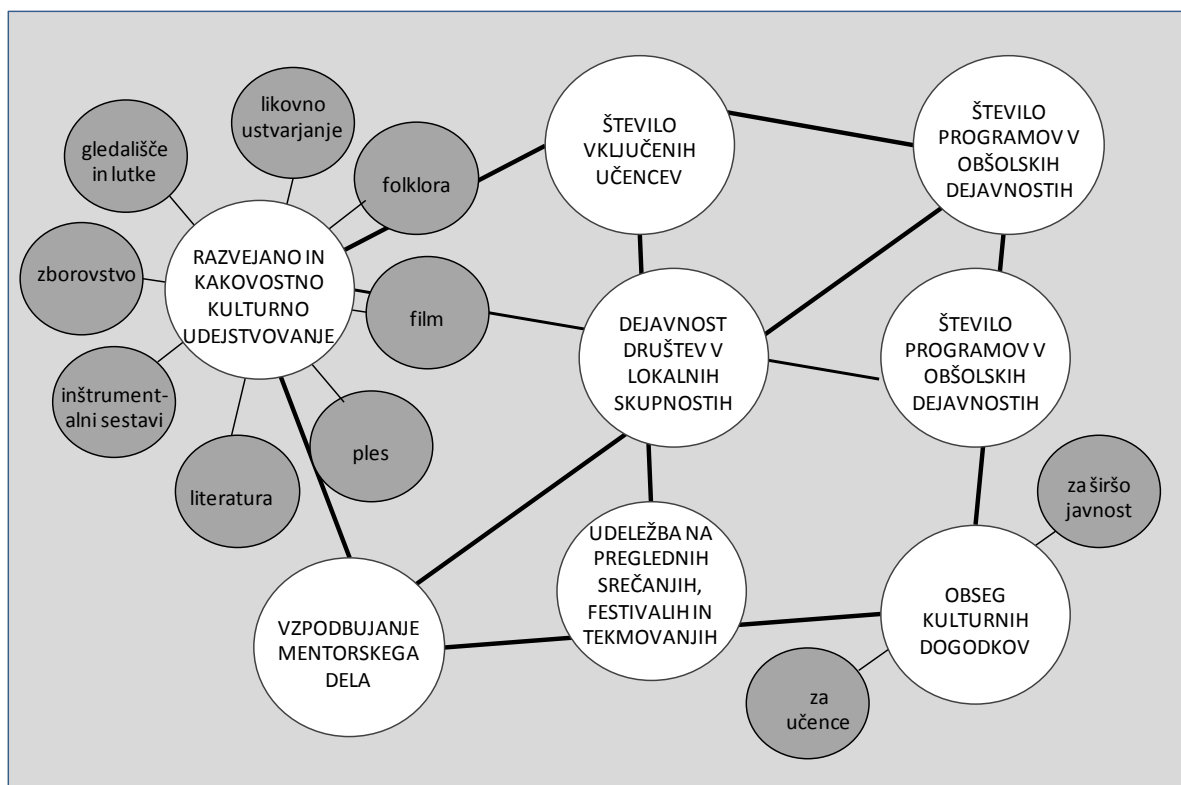
2.2. KAKO PRITI DO NAZIVA *KULTURNA ŠOLA* IN ŠTEVILO PODELJENIH NAZIVOV

Čeprav je kulturno dejavnost, naj si bo ljubiteljska ali profesionalna, težko meriti, pa smo za vrednotenje, ali sme neka šola uporabljati pridevnik "kulturna", morali oblikovati merila, ki so bolj kot kriteriji smernice, kaj bi bilo vredno spodbujati.

Za naziv *Kulturna šola* lahko osnovne šole kandidirajo na javnem pozivu, ki ga na skladu objavimo enkrat letno. Prijavijo se lahko šole, ki ustrezajo naslednjim pogojem:

- imajo v daljšem časovnem obdobju (najmanj pet let) izkazano razvejano in kakovostno kulturno življenje na vsaj petih področjih kulturnega delovanja;
- v kulturno delovanje je vključeno večje število učencev in učiteljev;
- programi nastajajo in se izvajajo pretežno v okviru izbirnih predmetov in občolske dejavnosti (na JSKD smo doslej dali poudarek občolski dejavnosti, kar pa prinaša določene pomanjkljivosti; glavni očitke resornega ministrstva je, da bi morali nujno upoštevati tudi redne predmete);
- šola omogoča in spodbuja mentorsko delo svojih delavcev;
- njihove skupine redno sodelujejo na revijah, srečanjih, festivalih in tekmovanjih, namenjenih predstavitvi, primerjavi in vrednotenju dosežkov;

- redno prirejajo kulturne dogodke, namenjene učencem;
- pripravljajo kulturne programe za širšo lokalno javnost;
- omogočajo dejavnost drugih kulturnih društev in skupin v svojih prostorih.

Merila za podelitev naziva so:

- obseg in vsebina lastne kulturne dejavnosti ter kulturnih dogodkov,
- kakovost in odmevnost kulturnih programov in projektov,
- dosežki skupin na različnih revijah, srečanjih, festivalih in tekmovanjih na območni, regijski in državni ravni ter mednarodni dosežki,
- udeležbe mentorjev na izobraževanjih in izpopolnjevanjih s področja kulturno-umetniških vsebin ter
- omogočanje kulturne dejavnosti drugih skupin in društev na šoli.

Pri ocenjevanju sorazmerno upoštevamo velikost šole in število učencev.

Šole, ki ustrezajo navedenim merilom, pridobijo naziv *Kulturna šola* za obdobje treh let. Po tem obdobju ga lahko obnovijo. Od 2010, od kar na JSKD v organizaciji in ob podpori ZKD Slovenije ter društvom Geoss vodimo ta projekt, smo ga podelili 141 osnovnim šolam, kar predstavlja dobro tretjino vseh osnovnih šol v Sloveniji. Letos naziv poteče 37 šolam in ga bodo lahko spet obnovile. Dobili smo že tudi tri najbolj kulturne šole leta v Sloveniji.

2.2.1. KULTURNA ŠOLA 2011 - II. OSNOVNA ŠOLA ROGAŠKA SLATINA

Velika zmagovalka nominirank za najboljšo *Kulturno šolo* 2011 je postala II. OŠ Rogaška Slatina, ki je zmagala tudi v kategoriji velikih šol. Zaposleni na tej šoli otrokom predstavljajo svetel zgled, saj je kar 40 učiteljev v 65-članskem kolektivu vključenih v kulturno ustvarjanje.

Iz obrazložitve:

Skupaj gradijo do otroka prijazno šolsko okolje, polno priložnosti in kreativnosti in so dejansko živahno kulturno žarišče kraja.

Na II. OŠ Rogaška Slatina deluje kar 24 kulturnih skupin - od glasbenih, gledaliških, lutkovnih, folklornih, plesnih, likovnih, literarnih do skupin za ohranjanje kulturne dediščine, v katere so vključeni prav vsi učenci, ki svojo dejavnost predstavljajo tudi zunaj šole - v umetnostnih galerijah, knjižnicah in na prostem. Poleg tega je šola v letih vztrajnega negovanja in nadgrajevanja kulturnih dejavnosti postala pomemben kulturno-ustvarjalni center Rogaške Slatine. Samo v prejšnjem letu je sodelovala pri skoraj 50 kulturnih prireditvah za širšo javnost, uspešno pa se vključuje tudi v mednarodne projekte in gostovanja, kar je še dodatna motivacija za učence in njihove mentorje. Kar 40 od 65 članov šolskega kolektiva je vključenih v kulturno ustvarjanje. Skupaj gradijo otroku prijazno šolsko okolje, polno priložnosti za kreativnost, s čimer ustvarjajo živahno kulturno žarišče svojega kraja. S kulturnim društvom Spominčice, ki je bilo ustanovljeno 2009, so dodatno povezali vse kulturne in druge sorodne šolske dejavnosti, poskrbeli za preglednost v izobraževanju in povezanost med mentorji in zaposlenimi za to dejavnost, svoje delovanje so vključili v širšo skupnost na občinski, regionalni, državni in evropski ravni, še intenzivneje so povezali več generacij med seboj. Uspešno se vključujejo tudi v mednarodne projekte in gostovanja, kar je še dodatna motivacija za učence, njihove učitelje in mentorje.

2.2.3. KULTURNA ŠOLA 2012 - OŠ DAVORINA JENKA IZ CERKELJ NA GORENJSKEM

Kulturno ustvarjanje otrok na zmagovalni šoli 2012 v OŠ Davorina Jenka iz Cerkelj na Gorenjskem ne služi le učenju in razvoju njihovih veščin. Prek ustvarjanja kulturnih projektov učenci spoznavajo nove domišljajske svetove in svetove, v katerih živimo ali bi lahko živeli. S sodelovanjem v kulturnih projektih krepijo zavest o svojem položaju v družbi, skrb za sočloveka, empatijo, prav tako krepijo občutek za timsko delo in odgovornost, uspešno končani projekti pa vplivajo tudi na njihovo boljšo samopodobo.

Iz obrazložitve:

Težko bi izbrali kulturno dejavnost, ki na šoli prevladuje. V zadnjih treh letih so izvedli kar 39 različnih kulturno-ustvarjalnih dejavnosti, od tega le pet v okviru rednih izbirnih vsebin. V zadnjih desetih letih so uspeli ustvariti kar 27 redno delujočih kulturno-ustvarjalnih zasedb. V 39 kulturnih skupin - od glasbenih, gledaliških, lutkovnih, folklornih, plesnih, likovnih do literarnih ter skupin za ohranjanje kulturne dediščine - so vključeni prav vsi učenci. Povprečno je en učenec vključen v skoraj dve kulturno-ustvarjalni dejavnosti. Šola jim namreč omogoča izjemno raznovrstno ustvarjanje, tako da lahko prav vsak učenec najde aktivnost, v okviru katere lahko izrazi svoj jaz, odkrije svoje talente in razvija potenciale. Udeležba na revijah, natečajih in srečanjih je nadpovprečna. Njihova uspešnost se kaže tako na domači kot mednarodni ravni. V zadnjih treh letih so prejeli kar 25 mednarodnih priznanj, pohval ali odličij.

Kulturno ustvarjanje na šoli ni namenjeno samo učencem. V zadnjih treh letih so pripravili več kot 150 dogodkov, od tega kar dobro tretjino kulturnih prireditev za širšo javnost in tako šolo zasidrili kot pomemben kulturno ustvarjalni center Cerkelj na

Gorenjskem. Že leta so med aktivnimi ustvarjalci odmevne dobrodelne prireditve Podarim ti pesem, kjer se predstavijo mladi pevski, gledališki, glasbeni in oblikovalski talenti.

Vsako šolsko leto pripravijo celovečerno gledališko-glasbeno predstavo za širšo javnost. V zadnjih letih so tako uprizorili skoraj uro in pol trajajoč muzikal *Pepelka*, v katerem je nastopilo 7 igralcev, 24 plesalcev in 8 instrumentalistov. Muzikal je doživel sedem ponovitev, ogledalo pa si ga je več kot 2500 gledalcev. Sledila sta priredba opere *Carmen* G. Bizeta, ki je govorne in glasbene točke odlično povezala z orkestrsko spremljavo učencev, in mini muzikal *Vili ne zna brenčati*, ki ga je prevedla Irma Močnik.

Nikakor ne smemo spregledati, da OŠ Cerklje na Gorenjskem uspešno ohranja kulturno dediščino kraja, saj med drugim skrbi za spominski park, v katerem so postavljeni doprsni kipi pomembnih osebnosti iz Cerkelj.

Svoje projekte predstavljajo tudi izven šolskih zidov, v umetnostnih galerijah, knjižnicah in na prostem. Dolgoletno kakovostno delo nadgrajujejo z uspešnimi mednarodnimi projekti in gostovanji, ki predstavljajo dodatno motivacijo za otroke. Velik poudarek namenjajo mentorskemu delu, saj beležijo več kot 670 ur aktivnega mentorskega udejstvovanja na tečajih, usposabljanjih in seminarjih s področja kulturnih vsebin. Vodstvo in zaposleni so zgradili otroku prijazno šolsko okolje, polno priložnosti in kreativnosti, šolo pa spremenili v živahno kulturno žarišče kraja.

2.2.3. KULTURNA ŠOLA LETA 2013 - OŠ BREŽICE

Tretja slovenska osnovna šola, ki je pridobila laskavi naziv *Kulturna šola* leta 2013 je OŠ Brežice, ki učencem omogoča raznovrstno ustvarjanje, tako da lahko vsak učenec najde aktivnost, v okviru katere lahko odkrije svoje talente in potenciale.

Iz obrazložitve:

V zadnjih treh letih so izvedli več kot 20 različnih kulturno-ustvarjalnih dejavnosti, od tega šest v okviru rednih izbirnih vsebin. V zadnjih treh letih so uspeli ustvariti kar 26 redno delujočih kulturno-ustvarjalnih zasedb - od glasbenih, gledaliških, lutkovnih, folklornih, plesnih, likovnih do literarnih ter skupin za ohranjanje kulturne dediščine, v katere so vključeni prav vsi učenci. Povprečno en učenec je vključen v skoraj dve kulturno-ustvarjalni dejavnosti. Udeležba na revijah, natečajih in srečanjih je nad povprečjem. Njihova uspešnost se kaže tako na domači kot mednarodni ravni. V zadnjih treh letih so prejeli kar 61 priznanj in pohval tako na območni, regijski, državni kot mednarodni ravni. Kulturno ustvarjanje na šoli ni namenjeno samo učencem. V zadnjih treh letih so pripravili več kot 50 dogodkov, od tega kar dobro tretjino kulturnih prireditev za širšo javnost in tako šolo zasidrali kot pomemben kulturno-ustvarjalni center v občini Brežice.

Na OŠ Brežice je treba posebej poudariti naslednje projekte in dejavnosti:

Inovativni Model odličnosti Osnovne šole Brežice - Berem in ustvarjam - se učim

Na šoli so zasnovali in izgrajujejo svoj lastni model odličnosti za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti na področju razvoja različnih vrst pismenosti s pomočjo IKT, t. j. SIMOS ali Učenje z veseljem. Zaradi želje po povečanju bralne pismenosti in poglobljanju bralnega interesa pri učencih so bralno značko razširili na bralne zbirke, ki vključujejo tudi druga področja (glasbeno vzgojo, fiziko, kemijo, biologijo, tuj jezik, slovenski jezik itd.). Učenci tako poleg prebiranja knjig ustvarjajo tudi pisno, glasbeno in likovno. Bralne zbirke povečujejo ustvarjalnost in omogočajo preplet idej na različnih predmetnih področjih.

Folklor

OFS predstavlja bogato slovensko izročilo z območja Štajerske in Dolenjske. V odrskih postavitvah ga skušajo skozi pesem, igro in ples v najboljši obliki prikazati gledalcem tako doma kot v tujini. Skrbno pripravljene plesne programe, kjer se odražata pristna otroška igra in lepo troglasno petje, navdušujejo gledalce. Vsako leto skupina redno sodeluje na folklornih revijah - tako domačih kot tujih. V letih 2010 in 2012 je bila OŠ Brežice tudi soorganizatorica 1. in 2. mednarodnega folklornega festivala v Brežicah.

Mednarodno povezovanje

Skozi prizmo kulture in kulturne dediščine že kar nekaj let uspešno tkejo prijateljske vezi z OŠ Dobřany s Češke, z učenci in učitelji Dopolnilne šole Češka beseda Zagreb (ki deluje pri OŠ Silvija Strahimira Kranjčevića v Zagrebu), OŠ Ivana Cankarja iz Zagreba in s člani Sveta slovenske nacionalne manjšine mesta Zagreb. Vsakoletna srečanja gradijo na medkulturnem dialogu, sodelovanju in spoznavanju podobnosti in razlik v šolstvu, jeziku in kulturi posameznega naroda, ki jih vtkejo v bogate kulturne programe, s katerimi vsaka šola predstavi svojo lastno kulturno dediščino skozi ples, petje, besedo in igro.

Šolopis

Učenci se aktivno vključujejo v snovanje in oblikovanje šolskega glasila, ki na OŠ Brežice izhaja že vrsto let in je nepogrešljiv del sodobnega pouka in medpredmetnega povezovanja. Vsako leto *Šolopis* izide v nakladi 1000 izvodov.

Petje, ples in gledališče

Na OŠ Brežice se zavedajo, da so znanje in spretnosti s področja plesa, petja in dramatizacije pomembni za splošno izobrazbo vsakega posameznika oz. učenca, zato interesne dejavnosti predstavljajo sestavni del kulturne vzgoje. Z njimi šola omogoča učencem, da se naučijo izražati z besedo, glasom in gibom telesa, da prebujajo svojo igrivost in ustvarjalnost ter se tako notranje bogatijo.

Velik poudarek namenjajo mentorskemu delu, saj beležijo več kot 350 ur aktivnega mentorskega udejstvovanja na tečajih, usposabljanjih in seminarjih s področja kulturnih vsebin. Vodstvo in zaposleni so zgradili otroku prijazno šolsko okolje, polno priložnosti in kreativnosti, šola pa spremenili v živahno kulturno žarišče kraja.

3. ZAKLJUČEK

Geografsko gledano, je največ prijav na razpis iz severovzhodne in osrednje slovenske regije, najslabšo prijavno odzivnost pa imamo na Primorskem in Gorenjskem. Vendar glede na izkušnje s terena in pregledna srečanja na vseh treh ravneh opažamo, da tako kakovostno kot po obsegu ne zaostajajo za šolami v ostalih regijah, kar pomeni, da bomo morali na skladu bolj promovirati to področje. Opazen je razkorak med urbanimi šolami v mestnih središčih in šolami v bolj ruralnih okoljih. Pri slednjih je obšolska dejavnost s področja kulturno-umetniških vsebin neprimerno bolj zastopana in razvejana, vključenost učencev v posamezne dejavnosti bistveno višja, saj je povprečno en učenec vključen v skoraj dve obšolski dejavnosti, ki imata kulturno-umetniški predznak. V mestnih šolah je vključen manj kot eden.

Naša vizija o kulturno-umetniški vzgoji za mlade je jasna. Ustrezno je načrtana tako v aktualnem nacionalnem programu kulture kakor tudi v zadnjih ugodnih odzivih pri pripravi kurikulumov in sprejetju neobveznega izbirnega predmeta umetnostna vzgoja v drugi triadi osnovne šole. Končno bodo tudi folklorna, fotografska, filmska, plesna, literarna, gledališka in lutkovna dejavnost dobile mesto znotraj učnih vsebin, in to na način, da bodo ustvarjale takšne pogoje, kjer bodo učenci kot aktivni subjekti in aktivni soustvarjalci kulture na šoli. Dober znak je tudi premik v razmišljanju, ki je prav tako zaveden kot eden izmed ciljev

NPK, in omogoča, da se težišče obšolskih dejavnosti lahko preseli v okvir kurikulumuma in časa podaljšanega bivanja.

Naša odgovornost do kulture, umetnosti in mladih je, da cilje začnemo uresničevati - ne jutri, ampak že danes. Tako lahko otrokom in mladim omogočimo neposredno delovanje na različnih področjih kulture ter jim zagotovimo kakovostno in ustvarjalno preživljanje prostega časa. Vključevanje kulturno-umetnostne vzgoje v ta del kurikulumuma je zlasti pomembno in nujno z vidika omogočanja enakih možnosti za razvoj ključnih kompetenc kulturne zavesti in izražanja.

DRUŽBENA VLOGA LJUBITELJSKE KULTURE IN ZVEZE KULTURNIH DRUŠTEV

Vloga ljubiteljske kulture in kulture nasploh

Vloga kulture izhaja že iz njene definicije kot najznačilnejše in najpomembnejše dejavnosti človeka, ki v sebi nosi ustvarjalnost in reprodukcijo. Obsega vse, kar je človek ustvaril. Na eni strani materialno, da zadovolji svoje potrebe, na drugi strani pa duhovno, kamor sodijo jezik, religija, znanost, filozofija, umetnost, običaji, pravila vedenja, predvsem pa vrednote. Te so najbolj pomembne. Vrednote kot celota predstavljajo kulturo nekega naroda, s katero se predstavlja in istoveti. Zavedati pa se moramo, da vloga in pomen kulture nista nekaj enkratno dorečenega, oblikovanega in nekaj dokončnega, temveč je to dinamično dogajanje, pogojeno s časom in prostorom.

Trenutna naravnost globalne družbe je v ospredje postavila kulturo ekonomije, materialno kulturo, ki je določila vsa življenjska področja. Odsotnost ali manjša prisotnost duhovne kulture je privedla do situacije, v kateri se nahaja celotna družba. Razmere v gospodarstvu in družbi nasploh terjajo prilagajanje in drugačen pogled, predvsem pa zavedanje, kaj je tisto, kar lahko spodbudi družbeni razvoj, ki je obtičal in se za kratek čas znašel v slepi ulici.

Vsak dan slišimo veliko o dobrodelnih akcijah, o plemenitih dejanjih, v katerih se zbirajo sredstva za lačne in pomoči potrebne. Pogosto je prav kultura tista, ki nudi svoje storitve zato, da se ta sredstva zbirajo. Ne zasledimo pa, da bi nekdo izvedel dobrodelno akcijo za kulturo, za vrednote, ki se v njej združujejo. Nasprotno. Vsi se nekako od nje umikajo, jo postavljajo na rob kot nekaj, kar ni nujno. Ne zavedajo se, kako pomembno je vlagati prav v kulturo. In zakaj vlagati vanjo? Zaradi njene družbene vloge in pomena. Kot celota kultura predstavlja skupek vrednot. Še posebej ljubiteljska kultura, ki prevladuje v slovenskem prostoru. V njej so združene: ljubezen do tega, kar počneš, prostovoljstvo, solidarnost, vztrajnost, požrtvovalnost, medsebojno povezovanje, povezovanje generacij in še in še. Z vlaganjem v kulturo se te vrednote podeseterijo, postoterijo in se družbi vrnejo ne le kot snovni produkt kulture, ampak se te vrednote posameznika zrcalijo na vseh področjih.

Menedžerska vloga Zveze kulturnih društev

Zveza kulturnih društev (ZKD) ima svoje poslanstvo, cilje in metode delovanja, ki so pomensko opredeljene v temeljnih aktih: "Društva se v ZKD vključijo zato, da bi lahko uveljavila svoje skupne potrebe in interese v lokalni skupnosti." Ugotavljamo, da ekonomska kriza opazno znižuje možnosti delovanja kulturnih društev, s čimer se spreminjata njihov položaj in perspektiva, zato je vloga ZKD kot povezovalnega člana še toliko bolj pomembna. Članice zveze (društva) so zaradi pomanjkanja sredstev na robu preživetja. Opustila so marsikatero aktivnost, še vedno pa zanje glavni strošek predstavljajo najemnine prostorov, stroški računovodij in umetniških vodij. V tem trenutku je pomembna drugačna vloga ZKD, ki mora v svoje metode delovanja vključiti menedžerske pristope. Naj navedem nekaj dobrih praks:

-
- doseči dogovor z lokalno skupnostjo, da se društvom omogoči uporabo prostorov za svoje delovanje po nižjih cenah ali brezplačno, s plačilom le obratovalnih stroškov ali z obliko kompenzacije za storitve, ki jih društva lahko nudijo;
 - doseči brezplačno uporabo prireditvenih prostorov in dvoran za nastope;
 - iskati cenejše ponudnike računovodskih storitev in jih v obliki skupnega javnega naročila ponuditi društvom za bistveno nižjo ceno;
 - iskati banke z nižjimi stroški poslovanja in drugimi ugodnostmi, cenejše distributerje električne energije, ponudnike interneta ipd.;
 - zaprositi gospodarske družbe za donacije v obliki storitev, ki jih lahko donator nudi v nedenarni obliki;
 - organizirati lastno rediteljsko službo za varovanje prireditev;
 - nabaviti osnovna sredstva oziroma drobni inventar, ki ga uporabljajo vsa društva (stoli, ozvočenje idr.);
 - doseči povezovanje med društvi tako, da si nudijo pomoč, izmenjujejo drobni inventar, note, glasbila, člane idr.;
 - spodbuditi zavest umetniških vodij, naj v dani situaciji delijo usodo društev, znižajo svoje honorarje ali se jim odrečejo ter jih kompenzirajo z drugimi oblikami, kot npr. s plačilom potnih stroškov, kotizacij za izobraževanje in podobno.

Možnosti je veliko.

Ustvarjanje pogojev kulturnega relativizma

Na oblikovanje kulture poleg ekonomskih vplivajo tudi drugi dejavniki. Vsaka nova generacija ustvarja lastno percepcijo življenja. Razvoj, izumi, globalizacijski procesi in nastajanje novega in drugačnega se srečujejo z aktualno ustaljeno miselnostjo, s tradicionalno držo, kar privede do kulturnega pluralizma.

Zamuda pri povezovanju in ozaveščanju lahko znotraj kulturnega pluralizma vodi do antagonizmov, zato je vloga institucij, ki kakorkoli skrbijo za kulturo, tudi ZKD, da v svoje programe načrtno uvajajo oblike povezovanja in sodelovanja. Pomagati družbi, da se ne oklepa okostenelih vzorcev, temveč da prostor novemu in drugačnemu s ciljem oblikovanja kulturnega relativizma, v katerem so vse kulture med seboj enakopravne in zahtevajo enako spoštovanje. Kar pomeni, da ZKD ne deluje le znotraj svojih članic, ampak v svoje programe in projekte povabi tudi mlade in etnično drugačne. Ne izvaja le prireditve s petjem, plesom, glasbo, ampak tudi okrogle mize in druge aktivnosti, na katerih krepi medgeneracijske in medkulturne kompetence ter zavest, da nas prav različnost bogati.

Odgovornost do kakovosti

Kot najpomembnejšo družbeno vlogo ljubiteljske kulture in ZKD označujem v tem trenutku skrb za kakovost. Velik del kulture kot temeljnega družbenega pojava v Sloveniji še vedno temelji na amaterski aktivnosti, uveljavljenem pojmu ljubiteljstva. Temu je zagotovljeno ustavno varstvo v obliki človekove pravice do zbiranja in združevanja, do samostojne notranje ureditve delovanja društev kakor tudi dejavnosti. Poleg te človekove pravice vključuje tudi svoboščino do svobode znanosti in umetnosti, ki je dana vsem, ki se zbirajo, združujejo, ustvarjajo, ne glede na to, ali so mladi, stari, pripadniki drugih kultur in drugačne miselnosti. Žal pa smo danes priča pojavu množične kulture, povezane s potrošnjo manjvrednih umetniških izdelkov, ki jih proizvajajo množični mediji. Njen namen je zabava, propaganda in pasivizacija ljudi, zato je treba prevladujoče ekonomske vrednote nadomestiti s tistimi, ki jih vsebuje ljubiteljska kultura.

Poleg odgovornosti države se tu pokaže tudi odgovornost in vloga ZKD, ki združuje društva na določeni lokalni ravni, na kateri se zelo slikovito odražajo družbeni odnosi, običaji, navade in tradicija. Res so društvom z ustavo zagotovljene pravice do svobodnega združevanja in svobodnega oblikovanja dejavnosti, svobode izražanja in tudi svobode umetnosti, vendar menim, da njihova svoboda ni absolutna v primeru, ko gre za posredovanje kulture tretjim. Tedaj nastopi njihova družbena odgovornost in odgovornost ZKD pri ozaveščanju članic, da s svojim ravnanjem in stvaritvijo javnosti sporočajo kulturne vrednote, sooblikujejo kulturo naroda, po kateri smo prepoznavni, zato so dolžne upoštevati zakonitosti umetnosti in estetske kriterije.

Kaj kultura praznuje?

Kultura praznuje svojo nesmrtnost. Ne glede na krizo in ne glede na druge situacije, ki jo na videz omejujejo, prav te pomenijo priložnost, da se izoblikujejo nove in boljše umetnosti ter vrednote. Kultura ne umre, se preoblikuje in preživi.

O POZICIJI REPREZENTATIVNIH DRUŠTEV LJUBITELJSKE KULTURE

Dan pred našim kulturnim praznikom se postavlja vprašanje, kako je poskrbljeno za reprezentativna društva v ljubiteljski kulturi. Gre za društva, ki so v vlogi vrhunskih kulturnih ponudnikov, v katere država daje sorazmerno malo, produkcija pa je še vedno visoka in kakovostna. V zadnjih dneh smo lahko spremljali obsežno medijsko poročanje o tem, da sta Akademski folklorna skupina France Marolt in Akademski pevski zbor Tone Tomšič ostala brez sistemske finančne podpore. Društvi se ponašata z izjemno dolgo tradicijo visoko kakovostnega programa, Ministrstvo za kulturo pa ju ni prepoznalo kot dovolj kakovostni in inovativni, da bi ju podprlo s sistemskim programskim financiranjem.

Skozi diskurz z ministrstvom in ostalimi sogovorniki se je celo izkazalo, da so tovrstna društva sistematično zapostavljena in izrinjena iz sistemskega načina financiranja. Argumenti, da se lahko takšna društva financirajo s projektnimi razpisi, vsekakor ne držijo, saj to nujno pomeni, da morajo program drobiti in ga prilagajati manjšim, precej manj finančno podprtim projektom. Tovrstna društva so tako nujno obsojena na finančno podhranjenost in s tem tudi nižjo raven kakovosti delovanja ter močno okrnitev progama. Za ilustracijo naj navedem, da je letos pri JSKD na državni ravni za projektni razpis na področju folklorne dejavnosti namenjenih 28.000 evrov za okoli 200 prijaviteljev in na področju zborovske dejavnosti okoli 58.000 evrov za okoli 500 prijaviteljev. Iz teh števil je več kot očitno, kako majhen in (ne)stabilen vir financiranja je projektni razpis na področju ljubiteljstva.

Ob letošnjem izpadu iz programskega razpisa se je pokazalo alarmantno stanje za dve omenjeni društvi. APZ Tone Tomšič je čez noč ostal brez 85 odstotkov sredstev in s tem brez finančnega zagotovila za plačevanje dirigenta, naročanje novitet, udeležbe na tekmovanjih idr. AFS France Marolt pa po izpadu financiranja in plačilu najemnine državi (!) za prostore, kjer opravlja svojo dejavnost, ostane zgolj 17.000 evrov za izvedbo celotne sezone. Ta denar se mora razdeliti na tri plesne skupine, dve pevski skupini, dva orkestra in gostujoče glasbenike. S tem je AFS France Marolt prisiljen ukiniti vsakršno investiranje v fundus kostumov, popolnoma prenehati z izobraževalno dejavnostjo svojih članov, ukiniti vsakršen nov program in, kar je na dolgi rok najbolj nevarno, ukiniti historično-antropološko raziskovalno dejavnost, ki jo kot edina skupina v Sloveniji sistematično podpira za celotno slovensko etnično ozemlje.

Obe društvi veljata za vrhunski na svojih področjih. Ljubiteljska dejavnost na tem mestu marsikdaj posega na področje profesionalnega delovanja. Kljub temu, da imajo v drugih državah primerljive organizacije bistveno večjo državno podporo, so tovrstna društva na Slovenskem izpostavljena izraziti finančni podhranjenosti, z izpadom programskih sredstev pa na robu svojega obstoja.

Večkrat slišana trditev, da naj društva, kot sta AFS Franc Marolt in APZ Tone Tomšič, preživijo na trgu, je, milo rečeno, absurdna. Enaciti zborovsko kulturo z zabavnimi oblikami petja in folklornimi dejavnostmi s komercialnimi plesnimi šolami je povsem neprimerno. Seveda se del sredstev dobi tudi iz komercialne dejavnosti, vendar se je treba zavedati, da so v času, ko povsod primanjkuje denarja, ti viri izjemno majhni in društvom ne zagotavljajo nikakršne finančne varnosti, kaj šele strukturnega financiranja.

Kljub dosedanjim izrazito nizkim finančnim sredstvom je AFS France Marolt ena najbolj produktivnih skupin v Sloveniji in je v zadnjih letih svojo produkcijo povečala za nekajkrat. Samo lani je pripravila 22 novih odrskih postavitev. Brez finančne podpore Ministrstva za kulturo si tovrstne produkcije nikakor ne bi mogli več privoščiti. Podobno velja tudi za APZ Tone Tomšič, ki spada med glavne naročnike novitet na Slovenskem. V zadnjih letih so naročali povprečno sedem novitet mladih in že uveljavljenih slovenskih skladateljev. Z gotovostjo lahko trdimo, da letno naročijo največ novih zborovskih skladb. Zborovska scena na Slovenskem se hitro razvija in povpraševanje po novih skladbah je vedno večje. Njihove naročene skladbe so že postale del repertoarjev drugih slovenskih zborov. Brez financiranja Ministrstva za kulturo si tega ne bodo mogli več privoščiti.

Vloga in pomen APZ Tone Tomšič in AFS France Marolt sta izjemno pomembni, saj daleč presegata zgolj mikro-lokalno raven delovanja. Iz APZ Tone Tomšič je izšla vrsta pevcev, dirigentov, skladateljev idr. Podobno lahko ugotovimo tudi za AFS France Marolt, ki skrbi za razvoj raziskovalne-aplikativne etnokoreologije in s tem za razvoj celotne folklorne dejavnosti, obenem pa je iz društva izšlo vrsta koreografov in strokovnjakov, ki danes zasedajo pomembna mesta na področju ljubiteljske folklorne dejavnosti (naj izpostavim zgolj strokovne spremljevalce pri JSKD).

Na osnovi naštetega lahko rečem, da gre za društvi, ki imata poseben socialni status, saj združujeta člane ranljive družbene skupine mladih (študentov in dijakov). Imata tudi pomembno pedagoško vlogo, saj sta obe društvi neposredno povezani s številnimi lokalnimi kulturnimi ponudniki in jim izobrazita veliko kadra. Prav tako sta ambasadorja slovenske kulture in se ponašata s posebnim kulturnim statusom. Obe društvi imata status delovanja v javnem interesu, a sprašujem se, kje se kaže podpora države pri izvajanju tega interesa. Država se kljub željam in deklaracijam svoji odgovornosti v praksi zgolj izogiba ali pa so njeni posamezni predstavniki v javnem diskurzu celo zavajajoči.

Naj navedem primer predsednika strokovne komisije pri programskem razpisu na Ministrstvu za kulturo, ki je bil 4. februarja 2014 objavljen v časniku Žurnal24: "Če APZ Tone Tomšič za štiriletni programski razpis prijavi en program za leto 2014, ne moremo govoriti o programu, ampak kvečjemu o enem projektu za leto 2014." V 13. točki razpisa je zapisano, da mora prijavitelj ob prijavi programa na razpis predložiti v celoti izpolnjene prijavne obrazce, obvezne priloge k prijavnim obrazcem in celotno prijavo v elektronski obliki. Obrazce so izpolnili v celoti, v njih je bil podroben program (repertoar) za leto 2014; za obdobje 2015–2017 pa navedeno le število enot v posameznih sklopih. Iz tega izhaja, da strokovna komisija repertoarja zbora za leta 2015–2017 ne more oceniti, ker ga tudi ni zahtevala.

Primer zgolj odslkava nonšalanten odnos do ljubiteljske kulture, predvsem do nekaterih "tradicionalnih" oblik ljubiteljstva. Izpostaviti je treba, da je prav, da se podpira sodobne in alternativne umetniške programe, saj prinašajo dobre in inovativne kulturne prakse. Vendar je treba pri tem najti primerno razmerje med njimi in drugimi "tradicionalnimi" kulturnimi ponudniki. Sprašujem se, kakšno je sporočilo države reprezentativnim ljubiteljskim društvom. Iz njenih dosedanjih potez lahko sklepam le, da ji sicer skrbno postavljena mreža ljubiteljskih društev po Sloveniji in zamejstvu predstavlja pomembno vrednoto, reprezentativnost med temi 5000 društvu pa zgolj breme, ki se mu želi izogniti. Kulturna politika se je v tem pogledu izkazala kot pomanjkljiva in neprimerna, zato velja poziv Ministrstvu za kulturo k razmisleku o nadaljnjih potezah in rešitvah na področju razvoja in (finančnega) podpiranja reprezentativnih društev ljubiteljske kulture.

DELOVANJE MAKEDONSKEGA KULTURNEGA DRUŠTVA MAKEDONIJA LJUBLJANA IN KOMUNICIRANJE Z JAVNOSTMI

Narodnostna identiteta in občutek narodnostne pripadnosti je pomemben dejavnik osebne integritete vsakega posameznika, zlasti če ta živi zunaj meja svoje domovine, zato je prav, da ima vsak možnost, da se jo čustveno "dotakne". Dlje, kot je od doma, močnejša je potreba po tem dotiku. In ne gre samo zanj. Gre tudi za to, da pokaže okolju, v katerem živi in ustvarja, od kod prihaja in kaj je njegova domovina. To je neizogiben proces, ki ga doživlja vsak, ki je za vedno iz takšnih ali drugačnih razlogov zapustil svojo domovino. Ko se je z razpadom skupne države Jugoslavije prekinil proces institucionalnega negovanja vseh kultur narodov in narodnosti, smo začutili, kako oddaljeni smo od matične domovine ter ugotovili, da se bomo za ta "dotik" morali potruditi in sami poiskati svoje mesto v slovenskem multikulturnem prostoru.

1991 nas je bilo veliko takih, ki smo v Republiki Sloveniji študirali, delali in dosegli osebne in delovne uspehe, ki jih je bilo vredno predstaviti javnosti ter povedati, da Makedonija in Makedonci nismo samo dobra hrana, dobro vino in dobra družba, temveč da imamo tudi nekaj več. Imamo dobrine in vrline, s katerimi smo se in se še vedno potrjujemo doma in po svetu.

Že pred nastankom samostojne Slovenije smo se spontano družili in srečevali ob kavi in kozarčku v gostilni Rio v centru Ljubljane. Pogovarjali smo se o oblikah in obsegu, kako bi si lahko "približali" Makedonijo oziroma omogočili stik z matičnim jezikom, kulturo in običaji. Ugotovili smo, da vse to v novonastalih okoliščinah, ki nam jih omogoča samostojna država Slovenija, lahko uresničimo kot narodnostna skupnost, ki bi delovala v okviru kulturnega društva. 18. januarja 1992 je bilo v dvorani SNG Opera in balet Ljubljana ustanovljeno Makedonsko kulturno društvo Makedonija Ljubljana. Na zboru je prisostvovalo med 400 in 500 delegatov iz cele Slovenije, bil pa je tudi medijsko pokrit. Tako je zaživelo društvo MKD Makedonija v Ljubljani kot prvo manjšinsko kulturno društvo v samostojni Sloveniji.

2014 smo dopolnili 22 let aktivnega delovanja na področju kulturnega delovanja v Sloveniji, predvsem v Ljubljani. Društvo je vsa ta leta veliko prispevalo k integraciji makedonskih priseljencev in njihovih potomcev v raznoliko in bogato kulturno dogajanje. Cilj vseh naših aktivnosti je ohranitev lastne narodnostne identitete in kulture ter jo hkrati predstaviti in vpeti v kulturno dogajanje Slovenije in Slovencev ter narodov in narodnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji.

Najpomembnejši nosilci tega delovanja so bili vsekakor glasbena etno-skupina Strune, kvartet Pella in folklorna skupina Kalina ter mešani pevski zbor Biljana. Skupaj smo v času delovanja v okviru MKD Makedonija nastopili na številnih kulturnih dogodkih in izdali nekaj CD plošč. Ostale kulturne sekcije so organizirale tudi veliko domačih in mednarodnih razstav ter šolskih projektov. Ob 15. obletnici obstoja društva smo izdali monografijo ter več kot 20 števil makedonskega glasila *Makedonski vesnik*.

Vse to pa nam ne bi uspelo brez finančne in moralne podpore Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstva za kulturo, Javnega sklada RS za kulturno dejavnost, Mestnega muzeja Ljubljana, Zavoda Turizem Ljubljana in številnih zvestih finančnih podpornikov iz vrst tukaj delujočih makedonskih in nekaterih slovenskih podjetnikov. Ob tem ne smemo pozabiti tudi na vsestransko podporo, ki nam jo nudi Veleposlaništvo Republike Makedonije v Republiki Sloveniji.

Kljub znatni podpori, ki jo naše društvo že vrsto let uživa s strani formalnih institucij in nekaterih posameznikov, pa bi si želeli več posluha za manjšinske teme oz. naše kulturne dejavnosti s strani medijev. Menimo, da je širša pozornost javnosti ključna za spodbujanje medkulturnega dialoga. Ne moremo sicer trditi, da tega doslej ni bilo. Na RTV Slovenija smo dvakrat gostovali v okviru oddaje 11. šola, STA je namenila pozornost projektu *Različnost nas bogati*, ki osnovnošolcem po Sloveniji predstavlja Makedonijo, njene naravne in kulturne znamenitosti, kulinariko in zgodovino ter obratno - predstavlja slovensko kulturo osnovnošolcem v Makedoniji. Večkrat je bila predstavljena tudi glasbena etno-skupina Strune, kvartet Pella in folklorna skupina Kalina. Tudi posamezni projekti, kot je retrospektiva makedonskega filma v Slovenski kinoteki ali filmsko pesniški večer, posvečen makedonskemu pesniku Kostu Solevu Racinu, ter razstava priznanega modnega oblikovalca Zorana Garevskega itd., so poželi zanimanje tukajšnjih medijev.

Glede na to, da je omenjena medijska pojavnost presek kar 22-letnega aktivnega kulturnega delovanja, bi želeli, da bi bili v tem segmentu bolje zastopani. V tukajšnjem medijskem prostoru imamo medije, ki delujejo v javnem interesu in ki z rednim poročanjem o manjšinski problematiki spremljajo tovrstne procese, ter manjšine vključujejo v večinski javni diskurz. Želimo si, da bi RTV Slovenija sodelovanje z manjšinami razširila na vse kulturne skupnosti in jim enkrat tedensko namenila medijski prostor ter prostor na svojih spletnih straneh.

Zavedamo se, da je pozornost medijev in s tem tudi javnosti, dvosmeren proces. S ponujanjem kakovostnih in zanimivih kulturnih vsebin bomo tudi v prihodnje naslavljali čim širši krog medijev ter se trudili v poročanje vključiti tudi tiskane medije in tudi tiste, katerih primarna dejavnost ni vezana na javni interes. Čim večja razpršenost medijskega dosega je namreč ključna za doseganje širše javnosti. Društvo ima tudi svojo spletno stran, ki pa ni namenjena zgolj obveščanju makedonske skupnosti, temveč tudi širše javnosti. Z razširitvijo dejavnosti društva na mlajšo makedonsko populacijo, ki v vse večjem obsegu prihaja v Slovenijo na študij, pa načrtujemo tudi vzpostavitev delovanja znotraj socialnih omrežij.

V zaključku naj poudarim, da primarna dejavnost Makedonskega kulturnega društva ni vezana zgolj na ohranjanje stika Makedoncev z matično kulturo, temveč je prav tako nujna njena vpetost v skupni družbeni prostor.

O NEKATERIH PARADOKSIH PRI UVELJAVLJANJU AVTORSKEGA NADOMESTILA ZA LJUBITELJSKA KULTURNA DRUŠTVA

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Zveza kulturnih društev Slovenije, Zveza kulturnih društev Ljubljana in Zveza društev upokojencev Slovenije so z Združenjem Sazas podpisale *Skupni sporazum o uporabi glasbenih avtorskih del iz repertoarja združenja SAZAS v obliki javnega izvajanja glasbe v okviru kulturne dejavnosti, ki jo izvajajo kulturna društva in upokojske kulturne skupine*. Sporazum je bil objavljen 24. januarja 2014 v Uradnem listu, veljati pa je začel 8. februarja 2014. Po tem sporazumu imajo kulturna društva in upokojske kulturne skupine določene ugodnosti in olajšave, ki jih določata 4. in 5. člen sporazuma. Da bi društva lahko koristila te olajšave, pa morajo s Sazasom skleniti individualno pogodbo.

To pomeni: če ima nek pevski zbor letni koncert, na katerem je vstop prost, SAZAS najprej določi tarifo na osnovi veljavnega pravilnika, ki znaša 110,62 evrov, od te osnove se odštejejo popusti ter znesek na koncu znaša 68 evrov - osnova se zmanjša za 40 odstotkov. Prireditve z vstopnino se obračunava drugače. Osnova je 10 odstotkov dobička od prodanih vstopnic: če je to 500 evrov, po skupnem sporazumu kulturno društvo plača 346 evrov, torej 30 odstotkov manj. Enkrat letno so društva oproščena plačila nadomestila za avtorski honorar, če je prireditve brez vstopnine. V nasprotnem primeru je treba prošnjo za oprostitve plačila nasloviti na Upravni odbor SAZAS. Treba je tudi poudariti, da so se pogoji plačevanja avtorskih nadomestil za kulturna društva z novim sporazumom poslabšali.

Ljubiteljska kulturna društva se sprašujejo, zakaj sploh plačevati avtorska nadomestila za prireditve, ki so brez vstopnine, torej brez dobička. Ob tem se zavedamo, da je avtorje treba podpirati, vendar pa je, sodeč po izkušnjah, žal tako, da večina avtorjev, ki skladajo npr. za pevske zборе, od SAZAS dobi letno nekaj 10 evrov, torej gre za zelo nizke honorarje. Obenem pa avtorji brez izvajalcev ne obstajajo. Prav tako je paradoksalno, da za prireditve ljubiteljskih kulturnih društev veljajo iste tarife kot za vse ostale pridobitne organizacije. Glasba je temeljna dejavnost pevskih zborov, ljudskih pevcev, pihalnih orkestrov in ne zgolj mašilo oz. sredstvo, ki oplemeniti neko javno prireditve.

SKLEPI:

1. Spremembe so nujne na zakonodajni ravni, saj SAZAS trdi, da *Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah* onemogoča, da bi v sporazumu obstajal člen, ki bi omogočil, da bi bile prireditve z vstopnino proste plačila.
2. Prevetriti bi bilo treba tudi *Pravilnik o javni priobčitvi glasbenih del*, kjer bi ljubiteljska kulturna dejavnost imela posebne tarife za prireditve z vstopnino, prireditve brez vstopnine pa oprostiti plačila.
3. Sazas bi moral uporabnike obravnavati glede na naravo prireditve, ki jih izvajajo. Zdaj namreč obravnava vse uporabnike enako (SAZAS trdi, da jih mora!), kar se kaže v tem, da so v vseh skupnih sporazumih ista določila oz. ugodnosti in olajšave, in zato tudi ne pristaja na posebne olajšave za ljubiteljsko kulturno dejavnost, kar je

svojevrsten paradoks. Narava prireditve, ki jo izvaja neko turistično društvo ali občina, ni enaka prireditvi pevskega zbora, kateremu glasba je temeljna dejavnost in brez katerega avtorji ne obstajajo!

RAZPRAVA¹

Ivanka MULEC PLOJ, Glasbena matica Ljubljana

V Glasbeni matici smo razmišljali, kako naj se odzovemo na dogodke ob razpisih (glede SAZAS) in dogodke, ki so povezani s kulturnimi društvi, zato smo objavili poslanico, v kateri so zajete vse misli in problemi, ki nas zadevajo. Glasbena matica Ljubljana je najstarejše glasbeno društvo na Slovenskem, ki je pred dvema letoma praznovalo 140 let. Z vsjo svojo razvejano dejavnostjo je zagotovo pripomogla k razvoju slovenske kulture, ki ji danes rečemo vladna ali pa nacionalna. Iz spoštovanja do naših prednikov se trudimo nadaljevati to krasno tradicijo. Kot nevladno društvo smo zelo odvisni od vseh dotacij, ki jih pridobivamo na razne načine. Imamo tudi premoženje, ki smo ga dolžni skrbno hraniti, modernizirati in ohranjati, da bomo lahko delovali vsaj še 140 let. Glasbena matica je na kulturni praznik v Operi Ljubljana organizirala vrhunski koncert samospjevov v izvedbi baritonista Matjaža Robavsja in pianistke Andreje Kosmač. To je žlahten primer, kako povezati nacionalno institucijo z nevladno.

Lada ZEI, Zveza društev upokojencev Slovenije

Upokojena sem 12 let, prej sem bila novinarka, zdaj pa delam pri Zvezi društev upokojencev Slovenije (ZDUS). Od 520 društev upokojencev v Sloveniji je v ZDUS vključenih več kot polovica, kar pomeni, da okoli 300.000 upokojenih ljudi sodeluje v zvezi upokojencev. Kultura je seveda ena od glavnih dejavnosti teh društev, ampak denarja ni. Stari Rimljani so imeli eno reklo: čas se spreminja in mi se spreminjamo s časom. Upokojenci se srečujemo s težavo, da nas preganja čas in se vse težje spreminjamo. Čas nas tudi prehitava. Ljudje se morajo spopadati z novimi tehnologijami, starejši ljudje se morajo spopadati z internetom, s pametnimi telefoni itd. Čas in pomanjkanje denarja sta usmerila ZDUS v novo smer in se prijavljamo na evropske projekte. Predstavila bi primer dobre prakse, ki je tudi zajet v kulturni resoluciji do 2017.

Projekt se imenuje *Mix@ages*, v katerem smo bili eden od petih partnerjev. Projekt vodijo Nemci, finance upravljajo Škoti. To je bil kulturni projekt, ukvarjal se je z umetnostjo oziroma s kulturo na drugačen način. Med seboj je povezal starejše in mlajše ljudi iz srednjih šol ter umetnike s formalno izobrazbo oz. uveljavljene umetnike in brezposelne. Projekt je zajel umetniške plati glede na potrebe posameznih držav. Mi smo se odločili, da bodo naši člani, ki so se udeležili tega projekta, uporabljali telefone, in se naučili fotografirati z mobilnimi telefoni. Naučili so delati fotografske portrete, pod vodstvom umetnika fotografirati hiše, arhitekturo itd., potem pa te fotografije pošiljati eden drugemu, jih prenesti v računalnik ter računalniško obdelati. Rezultate smo partnericami v štirih drugih državah predstavili lani maja, najprej na kulturnem ministrstvu, potem pa še na muzejski ploščadi. Odziv ljudi je bil zelo lep. Zaželeno je bilo, da se projekt nadaljuje zaradi ideje, ki smo jo v Sloveniji malo izpopolnili in vanj vključili tudi deprivilegirane ljudi, ljudi s posebnimi potrebami. V skupinah so tako skupaj delali starejša gospa, srednješolka in nekdo iz zveze Sonček. Izkazalo se je, da je bila to zelo dobra kombinacija. Bistvo kulture je v tem, da te ohranja vedrega, srečnega, da ti daje elan za živeti naprej. To je razlog, zakaj se ljudje s kulturo ukvarjamo - tako aktivni v kulturi kot konzumenti. Ta sreča se je med sodelujočimi ljudmi tako zelo razširila, da je na nek način prevzela tudi Ministrstvo za kulturo, ki je projekt *Mix@ages* kot primer dobre prakse vpeljalo kot poseben segment z moduli za delovanje.

¹ Povzetek po magnetogramu

Nataša PETROVIČ, Zveza kulturnih društev Ptuj

Živimo v turbulentnih časih. Kje je ljubiteljska kultura v vsesplošnem nezadovoljstvu in nezaupanju ljudi do tistih, ki ustvarjajo pogoje in odločajo o pravni in socialni državi? Kdo še omenja kulturo, ko govori o viziji prihodnosti? Ekonomisti so zmedeni oz. ne vedo, kako kulturo, še posebej ljubiteljsko, umestiti kot dodano vrednost. Kdo in kje smo vsi tisti, ki delamo na različnih področjih ljubiteljske kulture? V slovenskem merilu, še posebej skozi oči javnih razpisov, so morda dosežki kulturnih skupin lokalnega okolja majhni koraki pri sestavljanju mozaika nacionalne kulture. Za naše okolje so to veliki koraki, saj gre za odrekanje prostemu času in denarju ter velika ljubezen do dela v kulturnih skupinah na mnogih področjih kulturnega ustvarjanja. Največkrat to niso kriteriji pravilnikov, po katerih se odmerja denar za programe in zagotavljajo pogoji, zlasti prostorski, za njihovo uresničevanje. Preživeli smo dve državi in dva družbena sistema. Čeprav nas negotovo financiranje, nenehno prilagajanje javnim razpisom, nespodbudna davčna zakonodaja, pomanjkljiva tehnološka opremljenost, skromni prostorski pogoji in mnogokrat prezrtost s strani medijev sili v kompromise, žal na škodo obsega programov in ne nazadnje tudi njihove kakovosti in raznovrstnosti, se število kulturnih društev ni zmanjšalo. Na nekaterih področjih se je celo povečalo, tudi zato, ker so javni razpisi bolj naklonjeni eni dejavnosti predlagatelja. Tako se iz posameznih skupin ustanavljajo društva zgolj zato, da bi bili bolj uspešni na javnih razpisih. To pa pomeni dodatno drobljenje denarja. Saj veste, računovodstvo, organizacijski stroški in še bi lahko naštevali.

Država in z njo lokalne skupnosti zaradi predpisov, ki so zelo daleč od realnega življenja v društvih, društva obravnavajo kot nekakšna podjetja, nam pošiljajo tržno inšpekcijo, zahtevajo zapleteno računovodstvo, veliko je dokumentacije za prijave na razpise. Pri tem pa ne gre za velike vsote razpisanih sredstev: za 900, 500 ali morda 1.000 evrov izpolnjujemo gore papirja, medtem ko mnoge državne institucije za to najemajo zunanje sodelavce. Sami to počnemo v prostem času, brez pogodb, na osebnih računalnikih in brez sofinanciranja stroškov telefonske komunikacije. Vse več je društev, ki nimajo več prostorov za svojo dejavnost oz. zanje plačujejo uporabnino. Mnogim društvom je bila odvzeta možnost upravljanja s kulturnimi dvoranami, če pa že dobijo koncesijo za upravljanje, se zahteva, da društva sama zagotavljajo sredstva za vzdrževalne in obratovalne stroške. Od kod? Tudi mediji največkrat ljubiteljsko kulturo spregledajo. Sredstev za obveščanje, reklamiranje naših prireditelj v medijih kot tudi za uveljavljanje in spodbujanje ljubiteljske kulture nasploh, ni. Prepričana sem, da je ljubiteljska kultura kot del civilne družbe temelj človekovega bivanja in delovanja v slehernem prostoru in v sleherni družbeni ureditvi nepogrešljivo področje, ki vsem, ki imajo željo po kulturnem ustvarjanju, omogoča udeleževanje te želje, pa naj gre zgolj za aktivno preživljanje prostega časa, iskanje samopotrditve ljudi ranljivih skupin, ozaveščanje in izobraževanje obiskovalcev kulturnih dogodkov, iskanje umetniških izzivov ali iskanje bodoče poklicne poti. Država ni ustanovila naroda, ampak je narod ustanovil državo, zato imamo pravico, da si v tej državi življenje oblikujemo po svoji meri in svojih potrebah.

Dražen JELAVIČ, glavni tajnik Hrvatskega sabora kulture

Sabor hrvaške kulture, hrvaška kulturno-umetniška krovna organizacija, danes združuje 994 združenj z 8.000 člani. Dobro sodelujemo z Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti. Na vseh nacionalnih prireditvah, tako slovenskih kot hrvaških, gostujejo najuspešnejši slovenski umetniki. Kadar gostujejo slovenske skupine, jih navdušeno občinstvo vedno bogato poplača - po štirikrat se vračajo na oder, brez dodatkov jih ne spustimo iz dvoran. JSKD in bogato kulturno ljubiteljstvo nam je vzor in želimo si, da bi se nekatere stvari spremenile tako v hrvaškem saboru kulture kot na nacionalni ravni. Pred nami je, upam da v sodelovanju s hrvaškim kulturnim ministrstvom, zakon o ljubiteljski kulturi, ki naj bi prinesel vsaj del tistega, kar je statusno dosegla ljubiteljska kultura v Sloveniji. Naši ansambli so navdušeni nad vašo kakovostjo, ki ste jo dosegli tako glede organizacije kot izvedbe.

Mitja BERVAR, predsednik Državnega sveta

Kot predstavnik kulture v Državnem svetu bi po vseh srečanjih in javnih posvetih želel strniti nekaj misli. Oktobra sem poklical mag. Teršarja, s katerim sva se dogovorila, da bi v Državnem svetu več pozornosti namenili tudi vlogi in razvoju ljubiteljske kulture v Sloveniji. Takrat si sploh še nismo predstavljali, da imajo lahko društva, kot sta AFS France Marolt in APZ Tone Tomšič, probleme pri pridobivanju nacionalnih finančnih sredstev. Boljše iztočnice za slabo prakso nimamo. Pa si takih iztočnic seveda ne bi želeli. Pa vendarle se je zgodilo prav to in sovpadlo z današnjim posvetom. Dobre prakse je treba promovirati, pri slabih praksah pa moramo skupaj z akterji in pristojnimi subjekti iskati rešitve. Zavedati se moramo, da kultura ni samo strošek, ampak je to velika dodana vrednost.

V Državnem svetu smo vez med civilno družbo in Parlamentom. Naloga Državnega sveta in nas svetnikov je, da smo z drugačnimi pogledi aktivni pri iskanju alternativnih rešitev in da nismo odmev dnevne politike. To so načela demokracije, na kar se velikokrat pozablja. V Državnem svetu podpiramo ljubiteljsko kulturo. Zavzeli se bomo za oblikovanje odprtega javnega prostora, v katerem bo mogoče s posveti in drugimi dogodki v Državnem svetu predstavljati delo slovenskih kulturnih društev, njihovih članov in za kulturo zainteresirane javnosti. Podprli bomo pomen kulture v stališčih Državnega sveta in odločitvah Državnega zbora. Sporazum o zavezništvu je dober primer prakse, kako lahko politika išče načine za sodelovanje s civilno družbo.

Pred nekaj leti je Ministrstvo za kulturo podpiralo akademski komorni zbor Ave, Ljubljanske madrigaliste, Carmino Slovenica in De profundis Kranj kot primer dobre prakse. Zdaj podpira samo še Carmino Slovenica. Vsi so mednarodno priznani. Glasbena matica je ravno tako primer dobre prakse. V Glasbeni matici Ljubljana so se nekaj desetletij trudili, da ima zdaj takšne pogoje, da lahko malo lažje delajo. Lahko so nam vsem spodbuda za to, da je enostavno treba vztrajati, da se potem stvari izboljšajo, zato jim je treba samo čestitati. Podpiramo primere dobrega sodelovanja med ljubiteljskimi društvi in nacionalno institucijo, kot je to primer v Operi in balet Ljubljana. Ta praksa se je s prvim samospevom Bernarde Fink in Marcosa Finka začela prav takrat, ko sem bil ravnatelj operne hiše.

Glede SAZAS in IPF se strinjam, da je treba skupaj z Ministrstvom za kulturo poiskati ustrezne rešitve za zaščito avtorjev pod pogoji, ki so sprejemljivi za eno in za drugo stran.

Vabljeni tudi, da si ogledate razstavo ob 150-letnici sokolstva v Sloveniji. Zdelo se nam je pomembno, da jo postavimo do 8. februarja, saj tudi načela sokolstva sovpadajo z odnosom do kulture in slovenstva. Februarski kulturni paket bomo zaključili 27. februarja s posvetom o sokolstvu v Sloveniji ob njegovi 150 letnici.

Dr. Zoran BOŽIČ, predsednik Komisije Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport

Alenka Vrabc je občuteno recitirala nekaj verzov manj znane Prešernove pesmi *Elegija svojim rojakom*. Ta Prešernova pesem je neposreden odziv na Vodnikovo *Dramilo svojim rojakom*. Seveda je zasnovana kot žalostinka, ker je bil naš pesnik prizadet zaradi stanja, kakršno je bilo takrat v slovenskih deželah. Glede na to, da je jutri pravzaprav obletnica Prešernove smrti, Prešernova smrt pa za Slovence pravzaprav pomeni neke vrste pesniško, kulturno in narodno vstajenje, mislim, da se spodobi končati ta posvet z drugimi verzi istega pesnika, in sicer iz njegovega *Sonetnega venca*, kjer pravi:

"Vreména bodo Kranjcem se zjasnile,
jim milše zvezde kakor zdaj sijale,
jim pesmi bolj sloveče se glasile."

In po toliko letih seveda mi te "bolj sloveče pesmi imamo", jih pojemo in gojimo. Če bi danes France Prešeren poslušal APZ Tone Tomšič in gledal APS France Marolt, bi bil ponosen, da je Slovenec.

POSLANICA GLASBENE MATICE LJUBLJANA OB SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU

Industrijska revolucija nam je dala prosti čas. A kaj, ko je ta po eni strani pod nenehnim pritiskom vsiljive ponudbe nepotrebnih stvari, ki nas odvrčajo od bistva, po drugi pa se okoli nas razrašča brezposelnost, ki s sabo prinaša prostočasnost, ki samo povečuje občutenje negotovosti, revščine, malodušja, ... Je to res pravi trenutek za "industrijsko" miselnost v odnosu do umetnosti in kulture? Naj res služi industriji prostega časa? Ali pa je vendarle moč in pomen kulture in umetnosti v tem, da ta čas osmišlja? Da imajo kulturne ustanove neko drugo poslanstvo, poslanstvo kulturnega boja proti socialni izključenosti vseh vrst: tisti prisilni, v katero žene ljudi brezposelnost, in oni nevidni, ko ljudje zaradi nasičenosti z nebistvenim izgubijo voljo do iskanja bistva. Kako je mogoče, da so bili pretekli rodovi sposobni postaviti Glasbeno matico iz čistega civilnega ponosa, mi pa se danes izgublamo v uvoženi retoriki kreativnih industrij in drugih praznih, odtujenih fraz, tavajoči brez lastnega kompasa? Vrnimo se k bistvu. Vsaj na kulturni praznik.

Upravni odbor Glasbene matice Ljubljana
Ljubljana, 7. februar 2014

STALIŠČA IN UGOTOVITVE

Državni svet Republike Slovenije, Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti in Zveza kulturnih društev Slovenije ter udeleženci smo na posvetu Kaj kultura praznuje? Vloga slovenske ljubiteljske kulture 7. februarja 2014 sprejeli naslednja

STALIŠČA IN UGOTOVITVE:

1. V Sloveniji ljubiteljska kultura, ki izhaja iz odličnih tradicij narodnozavednih društev iz druge polovice 19. stoletja, predstavlja posebno obliko kulturnega gibanja, ki je bilo eno od najzaslužnejših sil za oblikovanje slovenske kulturne identitete in skupnega kulturnega prostora v Sloveniji. V zadnjih desetletjih so se slovenskemu kulturnemu društvenemu gibanju pridružila tudi številna društva italijanske in madžarske manjšine in drugih etničnih skupnosti, ki živijo v Sloveniji. Število društev je še vedno v rahli rasti, večina društev, zlasti tistih z dolgo in močno tradicijo, deluje dinamično ter zlasti v manjših krajih predstavlja pomemben del kulturne ponudbe. Ljubiteljska kultura v Sloveniji kljub finančni krizi in slabšim materialnim pogojem za delo izraža zavidljivo sposobnost preživetja in nadaljnega normalnega delovanja. Ugotavljamo pa, da je trenutno razmeroma še zadovoljivo stanje le prehodno, saj večina društev hitro izčrpava svoje gnotne rezerve, kar se kaže zlasti v vse bolj zastareli opremi, tehniki in opremi ljubiteljskih kulturnih programov in društev ter izvajalcev, še posebej pihalnih godb, folklornih skupin in gledaliških skupin. Društva nadomeščajo zmanjšanje sredstev s povečanimi članarinami in z drugimi lastnimi prispevki ter zniževanjem honorarjev strokovnim vodjem. Opozarjamo, da je področje ljubiteljske kulture v zadnjih treh letih realno izgubilo več kot četrtno sredstev, ki jih je nekdaj imelo za delo, in stanje se utegne kmalu še poslabšati.
2. Področje ljubiteljske kulture danes ni optimalno organizirano, posledica pa je velika neizenačenost med posameznimi področji delovanja, še bolj pa med posameznimi območji v Sloveniji. Meddruštvena povezanost je slabša kot nekdaj, zato je marsikje zaznati še vedno preveč samozadostnosti in nekritičnega zadovoljstva z lastnim delom, kar ne prinaša napredka. Na ta način njihovo okolje izgublja svojo publiko in programsko aktualnost. Ljubiteljsko kulturo je treba ponovno trdneje povezati prek zvez društev, ki bi morale biti sposobne po eni strani zagotavljati osnovne skupne naloge, kot so sistematično izobraževanje in izpopolnjevanje ljudi, ki vodijo ljubiteljska društva in dejavnosti, po drugi strani pa vzpostaviti merila za evalvacijo lastnih dosežkov in čim večjo verodostojnost kulturnega delovanja ter s tem uspešno usklajevanje z lokalnimi oblastmi in drugimi, ki so odgovorni za ljubiteljsko kulturo. Izkušnje govorijo, da je položaj te kulture precej boljši tam, kjer delujejo močne zveze kulturnih društev. Izpostave javnega sklada sicer predstavljajo pomemben dejavnik pri podpori ljubiteljske kulturne dejavnosti, vendar pa kot vladni instrument ne morejo in ne smejo nadomestiti avtentičnih meddruštvenih povezav in s tem ogroziti avtonomije tega nevladnega področja. Pomembno je okrepiti tudi organiziranost in položaj krovne Zveze kulturnih društev Slovenije.
3. Podpiramo *Nacionalni program kulture 2014-2017*, ki ustrezno opredeljuje naloge ljubiteljske kulture v naslednjem štiriletnem obdobju. Še posebej pomembna je ustanovitev študijskega centra, s katerim bo področje dobilo nove, boljše in časa primerne osnove za kakovosten razvoj vseh kulturnih dejavnosti. Poudarjamo, da je

to nalogo treba začeti uresničevati takoj in jo v naslednjem srednjeročnem obdobju obravnavati prednostno.

4. Ustrezna zakonodaja mora natančneje opredeliti področje javnega interesa v ljubiteljski kulturi in spodbuditi odprtost ter avtonomnost kulturnih društev pri izbiri, kakšno kulturo bodo gojila. Za kakovostni razvoj društev, ki ambiciozno in inovativno izvajajo svoje programe, je treba natančneje določiti systemske osnove za izobraževanje članic in članov ter strokovnih vodij, vpeljati strokovne nazive za strokovnjake, ki jih vodijo, in v večji meri podpreti njihovo organiziranost ter jim omogočiti boljše, predvsem pa stabilne pogoje za delo. Izboljšati je treba prostorske pogoje za društveno delo. Zakonodaja mora določiti tudi osnovna merila za vrednotenje ljubiteljskega kulturnega dela, s čimer bi postopno dosegli enotnejše financiranje ljubiteljske kulture na celotnem območju Slovenije in zmanjšali razlike pri financiranju med posameznimi lokalnimi skupnostmi, ki nimajo upravičene osnove. To je namreč eden največjih problemov na področju ljubiteljske kulture. Glede plačila nadomestil za javno izvajanje glasbenih del je podpisan sporazum z Združenjem SAZAS, vendar razmerje do avtorjev ni urejeno v skladu z dejstvom, da so ljubiteljska kulturna društva eden najpomembnejših stalnih izvajalcev glasbenih del slovenskih avtorjev, glede na ostala društva pa nimajo dodatnih olajšav.
5. Z zaskrbljenostjo opozarjamo, da je ena od strokovnih skupin Ministrstva za kulturo v začetku leta iz javnih programov kulture, ki se financirajo s štiriletnimi pogodbami, izločila dve pomembni ljubiteljski kulturni skupini - pevski zbor APZ Tone Tomšič in folklorno skupino AFS France Marolt, ki sta s svojo dolgoletno tradicijo in izjemnimi uspehi tudi v mednarodnem okviru zgradili najvišje standarde delovanja v ljubiteljski kulturi. Zaradi take odločitve se pojavlja vprašanje, na kakšen način bo v prihodnje državna kulturna politika v skladu z opredelitvami v *Nacionalnem programu kulture 2014-2017* zagotavljala pogoje za delo obeh skupin: na svojih področjih sta obe nosilki nacionalnega interesa, saj drugih (institucionalnih) izvajalcev na teh področjih ni. Pozivamo pristojne organe, predvsem pa Ministrstvo za kulturo, da čim prej razrešijo nastali položaj, ki onemogoča stabilne pogoje za delo obeh skupin - pevcev in folkloristom.

Mag. Jože Osterman
predsednik
ZKDS

Mag. Igor Teršar
direktor
JSKD

Mitja Bervar
predsednik
DS RS

* * *

Predstavniki Državnega sveta Republike Slovenije, Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti in Zveze kulturnih društev Slovenije so se na posvetu s podpisom dokumenta *Zavezništvu za kulturo* obvezali, da se bodo ob splošnem prizadevanju za rast slovenske kulture zavzeli za uresničitev v teh stališčih zapisanih nalog.

SPORAZUM O ZAVEZNIŠTVU ZA KULTURO

DRŽAVNI SVET REPUBLIKE SLOVENIJE, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana
ki ga zastopa predsednik Mitja Bervar
(v nadaljevanju: DSRS)

in

JAVNI SKLAD ZA KULTURNE DEJAVNOSTI RS, Štefanova 5, 1000 LJUBLJANA
ki ga zastopa direktor mag. Igor Teršar
(v nadaljevanju: JSKD)

in

ZVEZA KULTURNIH DRUŠTEV SLOVENIJE, Štefanova 5, 1000 LJUBLJANA
ki jo zastopa predsednik Jože Osterman
(v nadaljevanju: ZKDS)

Predstavniki DS RS, JSKD in ZKDS, zbrani na strokovnem posvetu v Državnem svetu Republike Slovenije na predvečer slovenskega kulturnega praznika 7. februarja 2014, soglasno ugotavljamo, da ljubiteljska kultura v Sloveniji predstavlja žlahtno obliko aktivnega državljanstva, ki je v preteklosti bistveno pripomogla k oblikovanju slovenske kulturne identitete, danes pa pomembno prispeva k sooblikovanju skupnega slovenskega kulturnega prostora in k spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov ob podpori kulturnih dejavnosti predstavnikov italijanske in madžarske manjšine ter kulturnih dejavnosti vseh prebivalcev Slovenije.

Zaradi izjemnega pomena ljubiteljske dejavnosti, njene široke razvejanosti in pomembne povezovalne vloge, ki jo predstavlja, sklepamo

SPORAZUM O ZAVEZNIŠTVU ZA KULTURO

1. člen

DS RS, JSKD in ZKDS ob zavedanju pomena ljubiteljske kulture, nosilke nacionalne identitete in veziva skupnega slovenskega kulturnega prostora, sklepamo zaveznitvo za kulturo.

2. člen

Cilj zaveznitva za kulturo je trajnostno razvojna, strokovno poglobljena, geografsko uravnotežena in finančno vzdržna podpora ljubiteljski kulturni dejavnosti v vseh njenih pojavnih oblikah po celotnem slovenskem kulturnem prostoru ter njena promocija v mednarodnem kulturnem okolju.

3. člen

Partnerji zaveznitva za kulturo se bomo v okviru lastnih pristojnosti in po svojih najboljših močeh zavzemali

- za enakomerno dostopnost in zastopanost ljubiteljske kulture v enotnem slovenskem kulturnem prostoru;
- za trajnostni razvoj in podporo ljubiteljskim kulturnim dejavnostim vseh državljanov Republike Slovenije;
- za okrepitev povezanosti slovenskih ljubiteljskih kulturnih društev v okviru ZKDS in njenega strokovnega in organizacijskega sodelovanja z JSKD;
- za stabilnost delovanja JSKD znotraj skupnega slovenskega kulturnega prostora;
- za oblikovanje odprtega javnega prostora, v katerem bo mogoče s posveti in drugimi dogodki v DSRS predstavljati stališča slovenskih kulturnih društev, njihovih članov in za kulturo zainteresirane javnosti;
- za aktivno sodelovanje med ZKDS, JSKD in DSRS pri prepoznavanju in obveščanju o delovanju DSRS, ki je most med civilno družbo in parlamentom ob različnih kulturnih dogodkih;
- zavzemanje za bolj viden položaj kulture v stališčih DSRS v okviru zakonodajnih postopkov;
- za kakovostne in stabilne pogoje delovanja ljubiteljskih kulturnih društev in ustrežnejše zakonske podlage pri vrednotenju in financiranju njihovega dela;
- za kakovostne sisteme izobraževanja mentorjev za ljubiteljske kulturne dejavnosti in prizadevanja za ustanovitev Študijskega centra JSKD, kar je eden od prioritetenih ciljev Nacionalnega programa za kulturo 2014-2017;
- za ozaveščanje o pomenu in kakovosti slovenske ljubiteljske kulture v domačem in mednarodnem kulturnem prostoru.

4. člen

Sporazum je načelne in okvirne narave in je podlaga strateškemu zavezništvu med podpisniki, obenem pa je odprt za sodelovanje z vsemi predstavniki s področja kulture. K sporazumu lahko pristopijo tudi drugi pravni subjekti, ki delujejo na področju kulture.

5. člen

Sporazum začne veljati z dnem podpisa vseh pogodbenih partnerjev.

6. člen

Sporazum je sklenjen za nedoločen čas, partnerji zaveznitva lahko odstopijo od sporazuma na podlagi pisnega odstopa.

7. člen

Ta sporazum je sestavljen v treh izvodih, od katerih vsak podpisnik prejme en izvod. Naknadni pristopniki pristopno izjavo podpišejo v prilogi sporazuma.

Ljubljana, 7.2.2014

ZKDS
predsednik
mag. Jože Osterman

JSKD
direktor
mag. Igor Teršar

DSRS
predsednik
Mitja Bervar